

บทที่ 5

พ่อแม่ลูกในบทละครเรื่องอนนะ โคะโระฉิ อะบุระ โนะ จิโงะกุ (女殺油地獄)

5.1 ข้อมูลบทละคร

บทละครโจริเรื่องอนนะ โคะโระฉิ อะบุระ โนะ จิโงะกุ ได้ถูกนำมาจัดแสดงเป็นครั้งแรกในวันที่ 15 เดือนกรกฎาคม ของปี ค.ศ.1721 ที่โรงละครทะกะโมะโตะ (竹本座) ขณะนั้น ชิกะมะทซุ มนสะเอะมอน (近松門左衛門) ผู้ประพันธ์มีอายุ 69 ปี เรื่องจริงไม่ได้มีการบันทึกไว้อย่างแน่ชัด แต่ในบทละครคาบุกิ ที่ใช้เหตุการณ์เดียวกันมาทำเป็นโครงเรื่อง ได้กล่าวไว้ตรงกันว่า เหตุการณ์เกิดขึ้นในวันที่ 4 เดือนพฤษภาคม ส่วนฆาตกรถูกจับได้ในวันที่สามสิบห้า นับจากผู้ตายเสียชีวิต จึงสันนิษฐานว่าข้อมูลเรื่องวันเกิดเหตุ และวันที่ฆาตกรถูกจับได้ในบทละครเป็นเรื่องจริง กล่าวกันว่าเรื่องอนนะ โคะโระฉิ อะบุระ โนะ จิโงะกุ นี้ไม่ได้รับความนิยมในสมัยเอโดะ (江戸) (ค.ศ.1603-1867) เท่าใดนัก โดยในสมัยนั้นแทบจะไม่ได้มีการนำเรื่องนี้มาจัดแสดงเลย แต่นับจากสมัยเมจิ (明治) (ค.ศ.1868-1912) เป็นต้นมา เรื่องนี้กลับได้รับความนิยมอย่างสูง สาเหตุน่าจะ เป็นเพราะลักษณะนิสัยของโยะเฮ (与兵衛) ตัวละครเอกของเรื่อง ที่คนในสมัยปัจจุบันสามารถ เข้าใจได้มากกว่าคนในสมัยก่อน¹

ชื่อเรื่อง “อนนะ โคะโระฉิ อะบุระ โนะ จิโงะกุ” ประกอบด้วยคำว่า “อนนะ” (女) หมายถึง ผู้หญิง คำว่า “โคะโระฉิ” (殺) หมายถึง การฆ่า คำว่า “อะบุระ” (油) หมายถึง น้ำมัน และคำว่า “จิโงะกุ” (地獄) หมายถึง นรก สืบเนื่องมาจากฉากที่โยะเฮตัวละครเอกฝ่ายชาย ลงมือฆ่าภรรยาเจ้าของร้านขายน้ำมันภายในร้าน ทำให้น้ำมันที่วางขายอยู่ในร้านหกผสมกับเลือดนองเต็มพื้นนั่นเอง

บทละครโจริเรื่องอนนะ โคะโระฉิ อะบุระ โนะ จิโงะกุ มีตัวละครสำคัญตามท้องเรื่อง ดังต่อไปนี้

- โยะเฮ (与兵衛)	บุตรชายร้านคะวะชิยะ (河内屋)
- โทะกุเบ (徳兵衛)	พ่อเลี้ยงของโยะเฮ
- ชะวะ (さは)	แม่ของโยะเฮ

* ชื่อเรื่องบทละครคาบุกิเรื่องนี้ไม่ได้รับการบันทึกเอาไว้

¹ 近松門左衛門[著]/鳥越文蔵[ほか]校注・訳, 冥途の飛脚: 忠兵衛梅川/女殺油地獄/丹波与作待夜のこむろぶし/長町女腹切ほか (東京: 小学館, 1997) (新編日本古典文学全集: 74, 近松門左衛門集: 1), p. 567.

- ทะเฮ (太兵衛)	พี่ชายของโยะเฮ
- คะชิ (かち)	น้องสาวของโยะเฮ
- ยะมะโมะโตะ โมะริเอะมอน (山本森右衛門)	ลุงของโยะเฮ
- ฌิซึตะเอะมอน (七左衛門)	เจ้าของร้านขายน้ำมันทะเลฌิมะยะ (富島屋)
- กิชิ (吉)	ภรรยาของฌิซึตะเอะมอน
- โอะจึริ ฮะชิยะ (小栗八弥)	ซามูไรที่ถูกโคลนของโยะเฮ
- โคะกิกุ (小菊)	นางศณิกาสำนักเท็นโนจิ (天王寺)
- มะทังคะสะ (松風)	นางศณิกาสำนักบิเด็น (備前)
- ชิโรอินะริ โฮอิน (白稻荷法印)	นักบวชที่มารักษาชิชิ

นอกจากนั้นยังมีตัวละครที่ระบุชื่อ และไม่ระบุชื่ออื่น ๆ อีก เช่น เด็กติดตามนางศณิกา
เจ้าของร้านชา ผู้คนที่มานมัสการพระ ซามูไรผู้ติดตาม ฯลฯ

บทละครเรื่องนี้มีทั้งสิ้น 7 ฉาก อันได้แก่ ฉากมิชิยุกิ (道行) ฉากโนะสะกิ ฉากร้านคะวะชิ
ยะ ฉากร้านทะเลฌิมะยะ ฉากฌิมะชิ (新町) ฉากคิตะฌิมะชิ (北新町) หรือฌิมะชิเหนือ และ
ฉากร้านทะเลฌิมะยะ

5.2 เรื่องย่อบทละคร

องค์แรก

ฉากมิชิยุกิ

เศรษฐีผู้หนึ่งเช่าเรือสำราญ^{*} พานางศณิกาโคะกิกุแห่งสำนักเท็นโนจิมางานนมัสการเจ้าแม่
กวนอิมที่โนะสะกิ (野崎参り)^{**} เพื่อหวังให้นางมีใจให้ ระหว่างเดินทางมีการดื่มเหล้าและร้อง
เพลงกันอย่างสนุกสนาน ที่โนะสะกินั้นปกติจะไม่มีผู้คนเดินทางมานัก ยิ่งเป็นช่วงที่ผ่านพ้นฤดู
ซากุระบานและอากาศเริ่มร้อนเช่นนี้ด้วยแล้ว ยิ่งเจิบเป็นพิเศษ แต่วันนี้ที่นี้มีเทศกาลเปิดให้เข้าชม

* เรือสำราญ แปลจากคำว่า ยะกะคะบุเนะ (屋形船) หมายถึง เรือที่มีหลังคา ใช้เรียกเรือของขุนนาง
อาทิจิ ไดเมียว (大名) ที่มีการตกแต่งอย่างหรูหราก็ได้ แต่โดยทั่วไปหมายถึงเรือขนาดเล็กที่ใช้ในการเที่ยวเล่น
ไม่ว่าจะเป็นการชมดอกไม้ไฟ การชมพระจันทร์ การชมใบไม้เปลี่ยนสี ฯลฯ โดยที่มีการกิน ดื่ม และร้องเพลง
อย่างสนุกสนานภายในเรือด้วย

** งานนมัสการที่โนะสะกิ คือ การไปนมัสการเจ้าแม่กวนอิมที่วัดจิกังจิ (慈眼寺) ซึ่งตั้งอยู่ที่เขต
โนะสะกิ เมืองคะอิโด (大東) จังหวัดโอซากา (大阪) ในช่วงวันที่ 1-10 ของเดือนพฤษภาคม ตามปฏิทิน
ปัจจุบัน งานนมัสการที่โนะสะกินี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่งในสมัยเอโดะ

และนมัสการเจ้าแม่กวนอิม จึงมีผู้คนเดินทางมามากมาย ทั้งหนุ่มสาว คนชรา และเด็ก ๆ คูศิกคัก เป็นอย่างยิ่ง โคะกิกุขึ้นไปบนฝั่ง แม่นางจะใส่หมวกปิดบังใบหน้า แต่ด้วยลักษณะการแต่งกายทำให้คนมองออกว่านางเป็นนางคณิกา จึงมีเสียงตะโกนแซวจากกลุ่มผู้ชาย นางเดินมาจนถึงสี่แยกที่เป็นจุดรวมของถนนสี่สายหลักที่มาจากทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก คนที่มานมัสการเจ้าแม่กวนอิมนั้น ไม่ว่าจะมาจากทิศไหนก็ต้องผ่านจุดนี้กันทุกคน

ฉากโนะสะกิ

ในบรรดาผู้ที่มานมัสการเจ้าแม่กวนอิม มีโอะคิชิ ภรรยาของมิชิสะเอะมอน เจ้าของร้านขายน้ำมันตะมิยะยะรวมอยู่ด้วย นางเดินมากับลูก 3 คน อายุ 9 ขวบ 6 ขวบ และเป็นทารกยังต้องอุ้มอีกหนึ่งคน ลูกสาวคนกลางของนางอยากดื่มน้ำชา นางจึงพาแวะเข้าไปที่ร้านชา และได้เห็นโยะเซ บุตรชายร้านคะวะชิยะกับเพื่อนรวม 3 คน ผ่านมาพอดี ร้านคะวะชิยะนั้นเป็นร้านขายน้ำมันที่อยู่ในเขตเดียวกับร้านของนาง ครอบครัวของนางกับครอบครัวของโยะเซจึงมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี โอะคิชิเรียกโยะเซให้มานั่งด้วยกันที่ร้าน โยะเซถามถึงสามีของนาง นางบอกว่ามาด้วยกัน แต่แวะคูของอยู่แถว ๆ นี้ โอะคิชิถามถึงนางคณิกาที่โยะเซติดพันอยู่ว่าทำไมไม่พามา นมัสการเจ้าแม่กวนอิมด้วยกัน โยะเซตอบว่านางคณิกาคคนหนึ่งมีนัดอยู่ก่อนแล้ว ไม่สามารถเลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนนางคณิกาโคะกิกุบอกกับคนว่าทิศทางมาโนะสะกิเป็นทิศทางอัปมงคล^{*} สำหรับนาง ไม่ว่าจะใครจะตั้งหรือจะพูดอย่างไรนางก็จะไม่มาเด็ดขาด แต่ตนกลับได้ข่าวว่านางมาที่นี้กับลูกกำบ้านนอก ซึ่งตนขอมไม่ได้ จึงมาคัดรอนางจะได้ทะเลาะกันให้รู้เรื่อง โอะคิชิจึงได้ตั้งสอนโยะเซให้ส่งสารพ้อกับแม่บ้าง เพราะท่านทั้งสองรู้สึกหนักใจกับการกระทำของโยะเซ มาเล่าให้ตนกับสามีฟังอยู่บ่อย ๆ ขอให้โยะเซดูทะเล่พี่ชายเป็นแบบอย่าง ที่เป็นพ่อค้ารู้จักใช้สอยเงิน ขยันขันแข็ง จนสามารถออกไปเปิดร้านเป็นของตัวเองได้แล้ว ว่าแล้วก็ชวนลูก ๆ ไป และสั่งโยะเซว่า หากพบสามีของนางให้ช่วยบอกว่างานรออยู่ที่อุโบสถ

ขบวนของลูกค้าของนางคณิกาโคะกิกุผ่านมาพอดี โยะเซกับพรรคพวกจึงเข้าไปล้อมตัวนางคณิกาโคะกิกุและถามว่าทำไมถึงยอมมากับลูกค้าคนอื่น ทั้งที่บอกโยะเซว่าไม่มาเพราะทิศทางเป็นอัปมงคล นางคณิกาโคะกิกุตอบว่าเป็นเพราะไม่อยากทำให้โยะเซเสียชื่อเสียงที่มากับนางคณิกา ความรู้สึกที่มีกับโยะเสนั้นยังคงเหมือนเดิม โยะเซแสดงที่ท่าพอใจ แต่ลูกค้าของนางคณิกาโคะกิกุไม่

* ทิศทางอัปมงคล แปลจากคำว่า โอะกะกุ กะ ะรุอิ (方角がわるい) เป็นความเชื่อที่เชื่อถือกันอย่างกว้างขวางในสมัยเอโดะ โดยหากมีการทำนายว่าทิศทางใดเป็นอัปมงคลต่อตนเอง คนที่ได้รับการทำนายก็จะไม่ออกเดินทางไปในทิศทางนั้น

พอใจที่เห็นเช่นนั้น และกล่าวว่านางคณิกาโคะกิกุบอกว่าตนเป็นคนที่เยี่ยมยอดที่สุดในโอซากา ขอให้นางคณิกาโคะกิกุพูดแบบนี้ต่อหน้าโยะเซ หากพูดไม่ได้ก็จะไม่มาพบอีก เพื่อนของโยะเซไม่พอใจ บอกกับขบวนของลูกค้านางคณิกาว่าให้ปล่อยนางคณิกาไว้ที่นี่ ฝ่ายขบวนของลูกค้านางคณิกาก็ไม่พอใจ เกิดการทำทาบกันขึ้นและทะเลาะกันที่สุดในที่สุด นางคณิกาโคะกิกุพยายามเข้าไปห้าม แต่ก็ถูกผู้ดูแลจับตัวเอาไว้เพราะกลัวจะได้รับอันตราย การต่อสู้ทำให้ทั้งสองฝ่ายตกลงไปในแม่น้ำ แต่ก็ไม่มีใครยอมหยุด ทั้งสองฝ่ายผลัดกันขว้างโคลนขว้างทรายใส่กันอย่างขุมน

ขณะนั้นขบวนของ โอะจิริ สะชิยะ ซามูไรคนสำคัญของไคเมียวซึ่มาผ่านเพื่อไปนมัสการ เจ้าแม่กวนอิมพอดิ จึงถูกโคลนที่โยะเซขว้างเป็นเนื้อผ้าและผ้า ลูกน้องของโอะจิริไล่จับกลุ่มที่ก่อเหตุ คู่กรณีของโยะเซหนีข้ามแม่น้ำไป ส่วนโคะกิกุกับผู้ดูแลก็แฝงตัวเข้าไปในกลุ่มคนได้ทัน เหลือแต่โยะเซเพียงคนเดียวที่ถูกซามูไรติดตามขบวนชื่อยะมะโมะโตะ โมะริอะมอนจับตัวได้ โยะเซพยายามร้องขอชีวิตแต่โมะริอะมอนก็ไม่ยอม กระชากศีรษะโยะเซขึ้นมาเพื่อดูหน้า และพบว่าผู้ก่อเหตุคือโยะเซหลานชายแท้ ๆ ของตนเอง โมะริอะมอนบอกโยะเซว่าไม่สามารถช่วยเหลือโยะเซได้ เนื่องจากโยะเซได้กระทำการที่เป็นการเสียมารยาทต่อเจ้านาย และชักดาบออกมาหมายจะฆ่าโยะเซ แต่เจ้านายของโมะริอะมอนห้ามเอาไว้ โดยบอกว่าการเห็นเลือดก่อนไปนมัสการพระเป็นสิ่งไม่ควร ขากลับค่อยมาจัดการ โมะริอะมอนบอกโยะเซว่าขากลับจะมาตักคอโยะเซ แต่ในใจนั้นพยายามบอกโยะเซว่าขากลับอย่ามาอยู่แถวนี้ให้เห็นอีก แล้วขบวนซามูไรก็ผ่านไป

โยะเซรู้สึกสับสนไปหมด ทำอะไรไม่ถูก คิดจะหนีแต่ก็กลัวจะหนีไปทางไหน ขณะที่กำลังคิดวนเวียนไปมาอยู่คนเดียวนั้น โอะคิซึก็ผ่านมาพอดิ โยะเซรีบเข้าขอความช่วยเหลือจากโอะคิซึ โดยขอให้โอะคิซึพาหนีไปโอซากา โอะคิซึเห็นเสื้อผ้าโยะเซเต็มไปด้วยโคลน จึงถามถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หลังจากรู้แล้วก็ขออนุญาตเจ้าของร้านชาแถวนั้น พาโยะเซเข้าไปล้างโคลนออกจากเสื้อผ้าที่หลังร้าน และบอกให้กลับโอซากาโดยเร็ว ก่อนเข้าไปในร้าน โอะคิซึตั้งลูกสาวว่าหากพามาให้ไปบอกแม่ด้วย หลังจากโอะคิซึกับโยะเซเข้าไปได้ไม่นาน มิชิสะอะมอนสามีของโอะคิซึกับลูกสาวอีกคนก็มาถึง ลูกสาวคนที่อยู่ที่ร้านชาจึงบอกพ่อว่า “แม่อยู่ในร้านชากับท่านโยะเซร้านคะวะชิยะสองคน กำลังปลด โอะบิ (帀) และดอคกิโมโน (着物) อยู่” มิชิอะมอนได้ยินดังนั้นก็เข้าใจผิดและโมโหเป็นอย่างมาก ตะโกนเรียกโยะเซกับโอะคิซึให้ออกมา โยะเซอธิบายเรื่องราวทั้งหมดให้มิชิสะอะมอนฟัง เมื่อมิชิสะอะมอนได้ฟังเรื่องราว และเห็นสภาพที่เปียกโชกไปทั้งตัวของโยะเซแล้วก็ไม่ได้โววายอะไรต่อ แต่ก็ไม่ได้ทักทายโยะเซ กลับต่อว่าบรรยายว่าการกระทำเช่นนี้จะทำให้คนอื่นเข้าใจ

* โอบิ คือ ผ้าคาดเอวของซุกกิโมโน

ผิดเอาได้ แล้วพาภรรยาและลูกออกเดินทางกลับ

เหลือเพียงโยะเฮฮินอยู่คนเดียวที่ร้านชา เจ้าของร้านชาร้านนั้นและร้านอื่น 5-6 คน มาได้โยะเฮให้ออกไปจากที่นั่น พอดีกับที่ขบวนมัสการพระของชามุไรโอะจูริ สะชิยะ ผ่านกลับมา โมะริเอะมอนเข้าจับตัวโยะเฮและเง็อดาบจะพันคอ แต่โอะจูริ สะชิยะห้ามเอาไว้และถามโมะริเอะมอนว่าทำไมต้องฆ่าชายผู้นั้น โมะริเอะมอนบอกว่าชายผู้นี้ เสียมารยาทต่อเจ้านาย หากเป็นคนอื่นยังพอละเว้นได้ แต่นี่เป็นหลานชายแท้ ๆ จึงไม่สามารถช่วยเหลือได้ โอะจูริ สะชิยะถามต่อไปว่าความคิดของโยะเฮคืออะไร โมะริเอะมอนตอบว่าคือการทำเสื้อผ้าของเจ้านายและอุปกรณ์ของม้าเป็อน โอะจูริ สะชิยะ บอกว่าเสื้อผ้าที่เป็อน เมื่อเปลี่ยนใหม่ก็จะไม่มีรอยเป็อนอีก ส่วนโคลนที่เป็อนที่ม้านั้นก็ไม่มีความคิดเช่นเดียวกัน เพราะอุปกรณ์ของม้ามีตัวป้องกันโคลน แสดงให้เห็นว่าม้าไม่ใช่สิ่งที่เป็นโคลนไม่ได้ และสั่งให้ปล่อยตัวโยะเฮไป

ฉากร้านคะวะชิยะ

เพื่อนของโยะเฮที่กลับจากการนมัสการพระที่โอมิเนะซัน (大峰山参り)* มาตะโกนเรียกหาโยะเฮที่หน้าบ้านโยะเฮ เนื่องจากไม่เห็นโยะเฮไปรอรับคนลงจากเขาพร้อมกับเพื่อนคนอื่น จึงเป็นห่วงว่าโยะเฮอาจจะไม่สบาย โทะกุเบฟ่อเลี้ยงของโยะเฮได้ขินเสียงเรียก จึงวิ่งออกมา และบอกกับเพื่อนของโยะเฮว่า โยะเฮขอเงินจากคนและทะเลที่ขายไปจำนวนหนึ่ง เพื่อขึ้นเขาไปนมัสการพระเช่นเดียวกัน แสดงว่าโยะเฮโกหกทุกคน แม่ของโยะเฮก็เดินออกมาสมทบ และบอกว่าการโกหกเทพแห่งภูเขาของโยะเฮครั้งนี้ คงเป็นสาเหตุที่ทำให้โอะคะชิ น้องสาวของโยะเฮไม่สบายมาเกือบ 10 วันแล้ว แม้เปลี่ยนหมอรักษาถึง 3 คน ก็ยังไม่สามารถรักษาให้ไข้ลดได้ เพื่อนของโยะเฮบอกว่าคงไม่ใช่ เพราะหากเทพจะลงโทษจริง คงลงโทษที่ตัวโยะเฮ ส่วนน้องสาวของโยะเฮนั้นน่าจะป่วยเป็นโรคประหลาด ซึ่งนักบวชที่ชื่อชิโรอินะริโฮอิน ที่โด่งดังอยู่ในตอนนี้จะรักษาได้ เดี่ยวคนจะแวะบอกให้ แม่ของโยะเฮตกลง เพื่อนของโยะเฮจึงกลับไป ส่วนแม่ของโยะเฮก็ออกจากบ้านไปเอายา

* การนมัสการพระที่โอมิเนะซัน คือ การเดินทางไปนมัสการพระบนยอดเขาที่มีชื่อว่าซันโจะคะกะ (山上ヶ岳) ความสูง 1,720 เมตร บนเทือกเขาโอมิเนะที่ทอดยาวระหว่างจังหวัดนารา (奈良) และจังหวัดวะกะยะมะ (和歌山) เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีความนิยมอย่างแพร่หลายในสมัยเอโดะ ภูเขานี้เป็นภูเขาที่ห้ามผู้หญิงขึ้น จึงมีคำกล่าวกันว่าผู้ชายที่ไม่ได้ไปนมัสการถือว่าไม่โช่มนุษย์

ทะเลพี่ชายของโยะเฮริบร้อนมาที่บ้าน บอกกับพ่อเลี้ยงว่า ระหว่างทางได้พบแม่และเล่าให้แม่ฟังแล้วครั้งหนึ่งว่า คนได้รับจดหมายจากโมะริเอะมอนผู้เป็นลุง เนื้อความเขียนว่าเมื่อเดือนที่แล้วลุงได้พบกับโยะเฮที่งานนมัสการที่โนะสะกิ โยะเฮทะเลาะกับเพื่อนจนไปเสียมารยาทกับเจ้านายของลุงเข้า ตอนแรกลุงจะฆ่าโยะเฮ แล้วคว้านท้องฆ่าตัวตายตาม แต่เจ้านายไม่เอาเรื่องโยะเฮ ทุกอย่างจึงจบลงด้วยดี ถึงกระนั้นลุงก็ไม่สามารถทนดูหน้าทำงานต่อที่นั่นได้ จึงได้ขอลาออก ขณะนี้กลายเป็นขามูไรไร้นายอยู่ อีก 4-5 วันคงจะกลับถึงโอซากา ทะเฮกล่าวว่โยะเฮเป็นต้นเหตุทำให้ใครหลาย ๆ คนต้องเดือดร้อน แม้จะไม่ใช่พ่อแท้ ๆ ก็ขอพ่อเลี้ยงอย่าเกรงใจ ให้ไล่โยะเฮออกจากบ้านไปได้เลย โทะกุเบยังไม่ทันตอบ ชิโระอินะริ โสอินที่ จะมารักษาโอะคะซึกิเดินทางมาถึง ทะเฮจึงกลับไปที่บ้านของตัวเอง

โยะเฮกลับมาถึงบ้าน ทักทายชิโระอินะริ โสอิน แล้วบอกโทะกุเบพ่อเลี้ยงว่า คนเพิ่งนึกออกเดี๋ยวนี้ว่าวันก่อนได้พบกับโมะริเอะมอนผู้เป็นลุงที่โนะสะกิ ลุงฝากให้มาบอกพ่อเลี้ยงว่า ลุงได้แอบใช้เงินของเจ้านายไป หากไม่รีบคืนให้ภายในวันกำหนดนี้ คงต้องคว้านท้องหรือแขวนคอตาย จึงขอให้พ่อเลี้ยงฝากเงินไปกับคน และห้ามบอกเรื่องนี้กับทะเลพี่ชาย โทะกุเบซึ่งเพิ่งเห็นจดหมายลายมือโมะริเอะมอนที่มีเนื้อความขัดแย้งกับสิ่งที่โยะเฮพูดโดยสิ้นเชิงจึงตอบไปว่า ไม่เชื่อว่าลุงของโยะเฮจะเป็นคนแบบนั้น โยะเฮเสียดอกที่ค้าขายตั้งแต่ปีที่แล้ว ยังไม่เห็นเอาเงินเข้าร้านเลยสักครั้ง แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะอีกไม่นานคนจะรับลูกเขยเข้าบ้านมาช่วยดูแลร้าน ว่าแล้วก็เชิญชิโระอินะริ โสอินเข้าไปรักษาโอะคะซึกิ ฝ่ายโยะเฮโมโห ทำให้ลองรับลูกเขยเข้ามาดูจะได้เห็นคิดกัน

ชิโระอินะริ โสอินตรวจดูอาการของโอะคะซึกิแล้วบอกว่า โอะคะซึกิอายุ 15 ปี เริ่มป่วยตั้งแต่วันที่ 12 ของเดือนที่แล้ว ซึ่งเป็นวันของชะงุมิ เนียะระอิ (藥師如来)^๑ ส่วนเลข 15 เป็นวันของพระพุทธเจ้า บทสวดโจรุริ^๒ กล่าวเอาไว้ว่า พระพุทธเจ้ากับชะงุมิ เนียะระอิ เป็นสามิภรรยา กัน ฉะนั้นสาเหตุของโรคของโอะคะซึกิก็คือ เป็นความต้องการที่จะมีคู่ครองนั่นเอง ชิโระอินะริ โสอิน

^๑ วันกำหนด แปลจากคำว่า เซ็กกิ (節季) หมายถึง วันก่อนวันฉลองหนึ่งวัน ในสมัยเอโดะถือเป็นวันที่เจ้าหนึ่จะเรียกเก็บค่าสินค่า หรือค่าอื่น ๆ ที่ลูกหนี้ได้ค้างชำระไว้ วันฉลองในสมัยเอโดะดังกล่าวมีทั้งสิ้น 5 วัน ได้แก่วันจินจิซุ (人日) วันโจมิ (上巳) วันทังโกะ (端午) วันทะนะบะคะ (七夕) และวันไซโย (重陽)

^๒ ชะงุมิ เนียะระอิ หมายถึง พระโพธิสัตว์องค์ที่มีพลังอำนาจในการรักษาอาการเจ็บป่วย และช่วยขจัดทุกข์ในใจของผู้คน โดยปกคิแล้วรูปปั้นของพระองค์จะมีโกลิสาอยู่ในมือซ้าย

^๓ บทสวดโจรุริ แปลจากคำว่า เซ็กเกียวโจรุริ (説教淨瑠璃) หมายถึง บันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้มีการแต่งเติมเรื่องราว และทำนองเข้าไป เพื่อให้สามารถเข้าใจได้ง่าย เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยมุโระมะชิ (室町) (ค.ศ.1392-1573)

จะสวดรักษาให้โอะคะชิ แต่โอะคะชิก็พูดขึ้นมาเสียก่อนว่า ไม่จำเป็นต้องสวดรักษา หากต้องการรักษาโอะคะชิละก็ขอให้เลิกคิดเรื่องการรับเขยเข้าบ้าน เนื่องจากสาเหตุโรคของโอะคะชินั้น เกิดขึ้นจากการที่พ่อของโยะเฮที่อยู่ในปรโลกกำลังทุกข์ทรมาน เพราะโยะเฮเป็นหนี้คนอื่นอยู่ หากแม้ว่าโยะเฮต้องการได้ตัวผู้หญิงคนไหน แม้จะเป็นนางคณิกา ก็ต้องยอมจ่ายเงินไถ่ตัวออกมาเป็นภรรยาให้ นอกจากนั้นยังต้องขกร้านนี้ให้โยะเฮดูแลต่อไป หากยังคือคิดจะรับเขยเข้าบ้านละก็ โอะคะชิจะต้องคายแน่ ๆ ชิโระอินะริ โฮอินพยายามขับไล่วิญญาณที่เข้าสิงโอะคะชินั้นไป แต่ถูกโยะเฮไล่กลับไป

โยะเฮเข้ามาถามโทะกุเบเพื่อเล็งถึงสิ่งที่โอะคะชิพูดว่าจะทำตามได้หรือไม่ โทะกุเบปฏิเสธโดยบอกว่าหากทำเช่นนั้น ในเวลาไม่ถึงครึ่งปีโยะเฮจะต้องใช้ทรัพย์สินสมบัติจนหมด ไม่เหลือแม้กระทั่งจะทำบุญให้พ่อแม่ ๆ ของโยะเฮที่ล่วงลับไปแล้วด้วยซ้ำ โยะเฮโมโหเข้าตะคอกโทะกุเบ โอะคะชิเข้ามาห้ามและต่อว่าว่าโยะเฮผิดสัญญา ตอนที่บอกให้ตนแสร้งทำเป็นถูกผีสิงและพูดอย่างเมื่อสักครุนั้น โยะเฮสัญญาว่าจะทุ่มเททำงานและแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ แต่สิ่งที่ทำในขณะนี้กลับตรงกันข้าม โยะเฮจึงเข้าทำร้ายโอะคะชิอีกคน เพราะโมโหโอะคะชิที่ผิดสัญญาเอาความลับมาเปิดเผย โทะกุเบพยายามเข้ามาห้ามแต่กลับถูกโยะเฮเตะซ้ำเข้าไปอีก แม่ของโยะเฮกลับมาเห็นภาพนั้นพอดี จึงด่าว่าโยะเฮทั้งเรื่องที่มีจิตใจโหดร้ายผิดมนุษย์ เรื่องที่โยะเฮโกหกเกี่ยวกับเรื่องลุง และเรื่องอื่น ๆ นางบอกว่าทุกเรื่องล้วนแล้วแต่เชือดเดือนหัวใจของนาง นางขอตัดขาดโยะเฮและไล่โยะเฮออกจากบ้าน โยะเฮอ่อนวอนขออยู่ต่อ แต่นางก็ไม่ยอม โทะกุเบทนดูไม่ได้ จึงเอาไม้จะมาตีไล่โยะเฮ แต่กลับถูกโยะเฮแย่งไม้และเอาไม้ตีแม่ โทะกุเบแย่งไม้กลับมาตีโยะเฮ และบอกโยะเฮว่าที่บอกว่าจะรับลูกเขยเข้าบ้านมาดูแลร้านแทนนั้น เป็นแผนการที่ต้องการให้โยะเฮปรับปรุงนิสัยเท่านั้น ไม่ใช่เรื่องจริงแต่อย่างใด แม้นางจะไม่ได้เป็นพ่อแม่ ๆ ของโยะเฮ แต่ก็มีอาการปรารถนาดี และเป็นห่วงโยะเฮมาก อยากให้โยะเฮแข็งแรง สามารถทำการค้าได้เจริญรุ่งเรืองด้วยตนเอง แต่สิ่งที่โยะเฮทำอยู่ ณ ขณะนี้ นอกจากไม่มีทางที่จะทำให้ความปรารถนาดีนั้นเป็นจริงไปได้แล้ว อาจจะทำให้ถูกประหารเสียด้วยซ้ำ แม่ของโยะเฮบอกว่าสั่งสอนโยะเฮไปก็ไม่มีประโยชน์ รีบไล่โยะเฮออกไป แต่หลังจากโยะเฮออกไปแล้ว ทั้งสองคนก็ร้องไห้ออกมา

* ตัดขาด แปลจากคำว่า คันโค (勘当) หมายถึง การยุติความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง พ่อแม่กับลูก หรืออาจารย์กับศิษย์ ในสมัยเอโดะมีการตัดชื่อลูกออกจากลัษณะโนครวีในการตัดขาดด้วย

องค์สุดท้าย

ฉากร้านเตะฉิมะยะ

ที่ร้านขายน้ำมันเตะฉิมะยะ มิชิสะเอะมอนเจ้าของร้านออกไปเก็บเงินจากลูกค้าข้างนอก เหลือโอะคิชิกรรชอยู่ใฝ่ร้านและคอยดูแลลูกสาวอีก 3 คน โอะคิชิหวิ้หมให้ลูกสาวคนโต พร้อมกับสั่งสอนลูกเกี่ยวกับการปฏิบัติตัว กระทั่งชื่อของหวิ้หมที่หนึ่ง นางจึงขว่างหวิ้ทัง โดยเพ็งนึกขึ้นได้ หลังจากขว่างหวิ้ไปแล้วว่าการขว่างหวิ้หมายถึงการลาจาก แต่ก็ได้ไม่ได้พูดอะไรออกมา

มิชิสะเอะมอนกลับมาจากเก็บเงิน โอะคิชิบอกให้สามีขึ้นบ้านมาพักผ่อน เพราะวันรุ่งขึ้น เป็นวันที่ต้องออกไปขอบุณลูกค้า ตั้งแต่เช้า แต่มิชิสะเอะมอนบอกว่าจะต้องไปเก็บเงินจากอีกร้าน หนึ่งซึ่งนัดไว้ตอนพลบค่ำก่อน จึงยังไม่ขึ้นบ้าน เอาเงินที่เก็บจากลูกค้ามาได้มาให้โอะคิชิ สั่งให้เก็บไว้ในชั้นวางของแล้วลั่นกุญแจเอาไว้ โอะคิชิเอาเงินไปเก็บ และส่งลูกสาวให้เอาเหล้าอุ่น ๆ มาริน ให้พ่อดื่มก่อนที่จะออกไป มิชิสะเอะมอนสั่งให้ลูกสาวรีบรินเหล้าเพราะกลัวจะค่ำเสียก่อน ด้วยความ รีบร้อนลูกสาวจึงลุกขึ้นรินให้ ซึ่งเมื่อโอะคิชิเห็นก็บอกว่าการขึ้นดื่มเหล้า... เช่นนั้นเป็นलगไม่ดี เพราะเหมือนกับการดื่มเหล้าในงานศพ มิชิสะเอะมอนจึงรีบนั่งลงดื่ม

คืนนั้นลูกสาวคนโตของโอะคิชิช่วยจัดที่นอน และชวนโอะคิชิเข้านอน แต่โอะคิชิปฏิเสธ บอกว่าจะรอมิชิสะเอะมอน ลูกสาวคนโตจึงเข้านอนไปกับน้อง ๆ ก่อน ฝ่ายโยะเซที่ถูกไล่ออกจาก บ้าน คืนนี้ยังแต่งกายด้วยชุดกิโมโนฤดูหนาว ทั้งที่เริ่มเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิแล้ว ถึงถึงใส่น้ำมัน และพก คาบที่ปกคิแล้วแทบจะไม่เคยพก มาแอบมองอยู่ที่ประตูทางเข้าร้านเตะฉิมะยะ โคะเซ (小兵衛) เจ้าหนี้ของโยะเซผ่านมาพบเข้าพอดี โคะเซต่อว่าโยะเซเรื่องไม่ยอมคืนเงินให้ตามนัด และให้โอกาส โยะเซเอาเงินมาคืนให้ภายในคืนนี้ ไม่เช่นนั้นในวันรุ่งขึ้นจะไปยื่นเรื่องต่อเจ้าหนี้ที่ไปยังคับให้

* คำกล่าว ะกะระะ โนะ คูมิ (別れの掬) เป็นความเชื่อของชาวญี่ปุ่นที่เชื่อกันว่า การที่ชื่อของหวิ้หม หรือการขว่างหวิ้ หมายถึง การลาจาก เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์การแยกทางกันของเทพิสะนะจิ โนะ มิโกะโคะ (伊邪那岐命) กับ เทพิสะนะมิ โนะ มิโกะโคะ (伊邪那美命) ในวรรณกรรมเรื่อง โคะจิกิ (古事記)

** ในสมัยเอโดะ ผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขาย มีประเพณีการขอบุณลูกค้าในวันฉลองทั้ง 5 วัน อันได้แก่ วันจินจัทซุ (人日) ตรงกับวันที่ 7 เดือน 1 วันโจมิ (上巳) ตรงกับวันที่ 3 เดือน 3 วันทังโกะ (端午) ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 วันทะนะนะคะตะ (七夕) ตรงกับวันที่ 7 เดือน 7 และวัน โซโย (重陽) ตรงกับวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติ

*** การขึ้นดื่มเหล้า แปลจากคำว่า ทะริสะเกะ (立ち酒) ในภาษาญี่ปุ่น มีความหมายเป็นलगว่าจะมีการออกไปเกิดขึ้น สืบเนื่องมาจากประเพณีที่มีการขึ้นดื่มเหล้าในงานศพของคนญี่ปุ่น

พ่อเลี้ยงของโยะเฮเป็นคนง่ายหนี้แทน โยะเฮรับปากเป็นมั่นเหมาะว่าจะคืนให้ภายในคืนนี้ โยะเฮจึงกลับไป

จริง ๆ แล้วโยะเฮยังไม่มีเงินที่จะจ่ายหนี้เลย ขณะที่กำลังคิดหาหนทางหาเงินมาจ่ายหนี้อยู่ที่หน้าร้านทะเลมิยะซะนั้น โยะเฮเห็นแสงของโคมไฟร้านตนเอง ตรงมาที่ร้านทะเลมิยะซะ เมื่อเข้ามาใกล้จึงเห็นว่าโทะกุเบพ่อเลี้ยงเป็นคนถือมา โยะเฮรีบซ่อนตัว โทะกุเบเข้าไปในร้านและสนทนากับโอะคิชิ โดยโทะกุเบกล่าวแสดงความเป็นห่วงโยะเฮ และบอกกับโอะคิชิว่าหากโยะเฮแหวะมาที่นี้ก็ขอให้โอะคิชิและมิชิสะอะมะนช่วยบอกว่าพ่อเลี้ยงนั้นให้อภัย ให้โยะเฮไปขอโทษแม่และกลับมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันที่บ้านอีกครั้ง ทั้งยังกล่าวกับโอะคิชิว่าคนรู้สึกไม่สบายใจเลขที่ภรรยาตัดขาดโยะเฮเช่นนี้ นอกจากนั้นโทะกุเบยังได้เอาเงินที่แอบซ่อนจากสายตากรรามาได้ฝากเอาไว้ให้โยะเฮ เพื่อซื้อเสื้อผ้าใหม่สำหรับฤดูใบไม้ผลิที่มาถึง โดยกำชับโอะคิชิว่าห้ามมิให้บอกว่าเป็นคนฝากเอาไว้ ให้บอกว่าเป็นของขวัญจากมิชิสะอะมะนหรืออะไรก็ได้ ขณะที่จะขอตัวกลับ ก็มีเสียงเรียกโอะคิชิจากประตูหลังร้าน เสียงเรียกนั้นเป็นเสียงของโอะชะวะแม่ของโยะเฮนั่นเอง โทะกุเบตกใจ พยายามไปซ่อนตัวหลังมุ้ง แต่โอะชะวะบอกว่าไม่ต้องซ่อนเพราะตนเห็นแล้ว ส่วนโยะเฮเมื่อได้ยินว่าแม่มาก็รู้สึกสงสัยว่าแม่จะมาพูดอะไร จึงได้เอาหูไปแนบที่รูกลอนประตูเพื่อแอบฟัง

โอะชะวะกล่าวไม่พอใจที่โทะกุเบมาคุยเรื่องของโยะเฮ และเอาเงินมาฝากให้โยะเฮใช้ โดยกล่าวว่าสำหรับตัวเองแล้วตัดขาดก็คือตัดขาด ต่อไปไม่ว่าลูกเป็นอย่างไรก็ไม่สนใจ และบอกให้โทะกุเบกลับบ้านไปก่อน โทะกุเบพยายามพูดถึงความเป็นห่วงที่มีต่อโยะเฮ แต่โอะชะวะก็ไม่ฟัง บอกให้โทะกุเบกลับ โทะกุเบบอกว่าหากจะกลับก็กลับด้วยกัน และดึงตัวโอะชะวะให้ลุกขึ้น ทำให้ของในอกเสื้อของโอะชะวะหล่นลงมา ของที่ว่านั้นคือขนมมิมะกิ (糍) ** และเงินจำนวนหนึ่ง โอะชะวะรีบขอโทษโทะกุเบที่ขโมยเงินร้านออกมา พร้อมบอกว่าความจริงแล้วสำหรับคนนั้นไม่ว่าลูกจะเป็นคนเลวร้ายสักแค่ไหน ก็ยังมีความรัก ความสงสารให้อย่างเต็มเปี่ยม แต่ที่ดังๆ ต้องตี ต้องไล่ลูกออกจากบ้านนั้น เป็นเพราะตนต้องรักษาหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อโทะกุเบสามีด้วย แต่เมื่อคิดว่าเป็นวันรุ่งขึ้นเป็นวันเทศกาล ที่ผู้คนต้องแต่งตัวสวยงาม ก็อดใจนึกถึงลูกไม่ได้ ขโมยเงินของสามีเอามา

* โคมไฟคามร้านค้าของญี่ปุ่น นิยมเขียนชื่อร้านค้าไว้ที่กระดาษโคมไฟ เมื่อจุดในเวลากลางคืน แสงที่ส่องออกมา จะทำให้สามารถมองเห็นได้จากที่ไกลกว่าเป็นโคมไฟของร้านไหน

** ขนมมิมะกิ เป็นขนมที่ทำจากข้าวเหนียว หรือข้าวเจ้า บดให้ละเอียดเป็นแป้ง นำไปนึ่ง ปั้นเป็นก้อน ห่อด้วยใบไผ่ชะชะ (笹) โอบุ (菰蒲) หรือเปลือกไม้ แล้วมัดส่วนบนสุดด้วยฟางอีกครั้ง ได้รับอิทธิพลจากประเทศจีน ชาวญี่ปุ่นเชื่อกันว่าเป็นอาหารที่ช่วยขจัดความชั่วร้าย จึงนิยมทำรับประทานกันในวันฉลอง

ฝากไว้ให้โยะเฮใช้จ่าย ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยแม้แต่จะคิดทำ โยะชะวะขอโทษโทะกุเบ แต่โทะกุเบบอกว่า โยะชะวะทำถูกต้องแล้ว และบอกโอะคิชิว่าขอฝากเงินจำนวนนั้นเพิ่มเข้าไปให้โยะเฮด้วย แล้วสองสามีภรรยาาก็กลับไป

เมื่อโยะเฮเห็นแม่และพ่อเลี้ยงกลับไป ก็ได้เข้าไปในบ้านของโอะคิชิ โอะคิชิมอบเงินที่แม่และพ่อเลี้ยงของโยะเฮฝากให้โยะเฮ โดยบอกว่าเป็นสิ่งที่ตกลงมาจากฟ้า แต่โยะเฮบอกกับโอะคิชิว่า คนรู้ว่าเป็นเงินของแม่และพ่อเลี้ยง เพราะยื่นฟังอยู่ตลอดจนน้ำตาไหล โอะคิชิบอกว่าถ้าเช่นนั้นก็จงใช้เงินจำนวนนี้อย่างมีค่า หากไม่ทำก็จะไม่ใช่ผู้ชายและไม่ใช่มนุษย์ด้วย โยะเฮบอกว่าคนเข้าใจ และตั้งใจจะเป็นลูกกตัญญูแล้ว แต่คิดตรงที่ว่ายังขาดเงินอยู่จำนวนหนึ่ง คนจึงอยากขอขืมจากโอะคิชิ เมื่อแม่และพ่อเลี้ยงให้อภัยแล้วจะนำมาคืน โอะคิชิบอกว่าเงินมีแต่ให้ขืมไม่ได้ และขังสามิไม่อยู่แบบนี้ ยังให้ขืมไม่ได้ เพราะตอนช่วยโยะเฮล้างโคลนออกจากตัว ครั้งที่ไปนมัสการโนะสะกิยังถูกสามิเข้าใจผิดว่านอกใจอยู่ตั้งหลายวัน โอะคิชิขอให้โยะเฮกลับไป โยะเฮพยายามคะยั้นคะยอ และอธิบายว่าตนเองเป็นหนี้ ต้องคืนเงินให้เจ้าหนี้ภายในคืนนี้ หาทางออกไม่ได้จริง ๆ ตอนแรกคิดจะฆ่าตัวตายให้หมดเรื่องหมดราวไปเสีย แต่เมื่อมาได้ขินแม่กับพ่อเลี้ยงพูดก็ไม่อยากเป็นลูกกตัญญูที่สร้างความลำบากให้แม่และพ่อเลี้ยงใช้หนี้แทนหลังตัวเองตายไป ขอให้โอะคิชิเห็นใจด้วย

แต่ไม่ว่าโยะเฮจะคะยั้นคะยอแค่ไหน โอะคิชิก็ไม่ยอมให้โยะเฮขืมเงิน โยะเฮบอกว่าถ้าไม่ให้ขืมเงิน คนก็ขืมน้ำมันสักถัง โอะคิชิยอมให้และเดินไปที่ถังน้ำมันเพื่อตักน้ำมันให้โยะเฮ ขณะที่โอะคิชิหันหลังไปตักน้ำมัน และกำลังบอกโยะเฮไม่ให้เคียดแค้นตนเองนั้น โยะเฮก็ชักดาบออกมา โอะคิชิเห็นแสงของดาบที่สะท้อนกับแสงไฟแวบหนึ่งก็ตกใจรีบหันกลับมาดู แต่โยะเฮเอาดาบซ่อนเอาไว้ด้านหลังทันที โอะคิชิเริ่มรู้สึกกลัวขึ้นมา สั่งโยะเฮไม่ให้เข้าใกล้ตัวเอง และพยายามไปที่ประตูเพื่อจะหนี แต่โยะเฮก็ขวางเอาไว้ โอะคิชิร้องเรียกให้คนมาช่วย แต่ไม่ทัน โยะเฮพุ่งเข้าแทงโอะคิชิ โอะคิชิร้องขอชีวิตจากโยะเฮ โดยบอกว่าให้ส่งสารลูกที่ยังเล็ก โยะเฮจะเอาเงินไปเท่าไรก็ได้ แต่ขอให้ไว้ชีวิตตน โยะเฮไม่ฟังแทงโอะคิชิซ้ำจนสิ้นใจตาย หลังจากนั้นจึงเอาบุญแจไปไซสุ และเอาเงินหนีออกไป โดยคิดว่าหากจะต้องตกนรก ก็ขอให้ได้ลิ้มรสเงินเสียก่อน

ฉากฉิมมะชิ

แหล่งสถานเริงรมย์ในเขตฉิมมะชิของโอซากานั้นมีความคึกคักเป็นอย่างยิ่ง มีลูกค้ำมาก หน้าหลายตาและหลายแบบ ทั้งลูกค้ำบ้านนอกที่ถามถึงลำดับชั้นของนางคณิกา ลูกค้ำที่มหาความ ตำราฉิมมะชิพ่อแม่ ลูกค้ำที่ทุ่มเทพทรัพย์สินจนหมดตัว ฯลฯ โมะริอะมนลุงของโยะเฮ รู้ข่าวการตายของโอะคิชิ และสันนิษฐานว่าฆาตกรที่ฆ่าชิงทรัพย์โอะคิชิภรรยาเจ้าของร้านขายน้ำมัน อาจจะ

เป็นโยเซเซ จึงเดินทางมาโอซากาเพื่อสืบเรื่องนี้ให้ชัดเจน โมะริเอะมอนไปตามหาโยเซตามสถาน
 เริงรมย์ที่ได้ข่าวว่าโยเซไปเป็นประจำ เริ่มจากสำนักบิเสนที่นางคณิกามะทซุคะสะทำงานอยู่แต่ไม่
 พบ นางคณิกามะทซุคะสะบอกว่าโยเซเพิ่งจะออกไปที่เขตโอะเนะสะกิ (曾根崎) เมื่อไม่นาน
 โมะริเอะมอนจึงจะตามไปที่นั่น แต่ก่อนไปได้สอบถามนางคณิกามะทซุคะสะว่าตั้งแต่วันฉลอง
 จนถึงวันนี้รวม 6 วัน โยะเซได้ใช้จ่ายเงินที่นี้ไปประมาณเท่าใด แต่นางคณิกามะทซุคะสะไม่รู้เรื่อง
 เงิน บอกให้โมะริเอะมอนไปตามจากเจ้าของสำนัก โมะริเอะมอนไม่ได้ไปตาม เพราะคิดว่าเมื่อพบ
 ตัวโยเซก็คงรู้เรื่องทั้งหมด แล้วรีบเดินทางไปโอะเนะสะกิ

ฉากฉิมมะชิเหนือ

โยเซมาที่โอะเนะสะกิเพื่อพบนางคณิกาโคะกิคุซึ่งคิดพันอยู่เช่นกัน ขณะที่กำลังดื่มเหล้า
 กับนางคณิกาโคะกิคุ และคุยไม้ไอ้อดวคเรื่องความร่ำรวยอยู่ที่ร้านชานะ (花) มีคนมาบอกโยเซ
 ว่ามีขามูไรกำลังตามหาตัวโยเซอยู่ หลังจากถามแล้วจึงรู้ว่าเป็นขามูไรที่มามีบ้านพี่ชายของโยเซ
 เมื่อวันวาน ซึ่งก็คือโมะริเอะมอนนั่นเอง โยะเซคลายกังวลลงไปบ้าง แต่ไม่อยากจะพบหน้าผู้เป็นลุง จึง
 แสร้งบอกกับทุกคนที่นั่นว่า คนลืมหักกระเป๋าเงินไว้ที่ฉิมมะชิจะต้องรีบไปเอา แม้นางคณิกาโคะกิคุ
 จะทัดทานว่าค่อยไปเอาพรุ่งนี้ก็ได้อีก แต่โยเซก็ไม่ฟัง รีบออกไปจากที่นั่นพร้อมกับคนที่มาส่งข่าว

หลังจากนั้นไม่นานโมะริเอะมอนก็มาถึงร้านชานะ และถามหาโยเซในทันที แต่เจ้าของร้าน
 บอกว่าโยเซไปเอาเงินที่ลืมหักที่ฉิมมะชิ โมะริเอะมอนจึงสั่งเจ้าของร้านเอาไว้ว่า หากพรุ่งนี้โยเซมา
 ที่นี้อีก ให้หาเหล่าให้ดื่มดั่งเวลาเอาไว้ แล้วส่งคนไปแจ้งคนที่ร้านคะวะชิยะ โมะริเอะมอนยังได้
 บอกเจ้าของร้านชานะว่าระหว่างทางคนได้แหวะที่ร้านชะกุระอิ (桜井) เจ้าของร้านที่นั่นบอกว่าใน
 วันที่ 4 เดือน 5 โยะเซได้ใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากที่นั่น และสอบถามเจ้าของร้านชานะว่าโยเซได้
 ใช้จ่ายเงินที่นี้บ้างหรือไม่ เจ้าของร้านชานะตอบว่าได้ใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากเช่นกัน โมะริเอะมอน
 ยังได้ถามถึงเสื้อผ้าที่โยเซใส่ในคืนนั้น เมื่อได้คำตอบ โมะริเอะมอนจึงเดินทาง ไปฉิมมะชิอีกครั้ง

ฉากร้านทะเลฉิมมะยะ

คืนก่อนวันครบรอบวันตายสามสิบห้าวัน ของโอะคิชิ มีการทำบุญที่ร้านทะเลฉิมมะยะ

* มีความเชื่อว่าช่วงระยะเวลา 49 วัน นับจากสิ้นชีวิต เป็นช่วงเวลาที่วิญญาณของผู้ตายยังสับสนว่าจะไป
 สวรรค์ หรือนรก จึงมีประเพณีทำบุญทุก ๆ 7 วันในช่วงเวลา 49 วัน การทำบุญในวันดังกล่าวจึงเป็นการทำบุญ
 ครั้งที่ 5 นับจากโอะคิชิสิ้นชีวิต

หลังจากทำบุญเสร็จ คนที่มาร่วมงานปลอบใจมิชิสะอะมน่ว่าโอะคิชิเป็นคนดี แม้ในโลกนี้จะได้พบกับเรื่องเลวร้าย แต่ในภพหน้าคงได้ขึ้นสวรรค์แน่นอน ส่วนคนร้ายอีกไม่นานก็คงจับได้ ขอให้มิชิสะอะมนอย่ากังวล ให้ตั้งใจเลี้ยงลูกทั้งสามให้ดี มิชิสะอะมนบอกว่าตนเองก็พอทำได้แล้ว ลูกคนเล็กที่เพิ่งอายุ 2 ขวบ และยังมีกินนมแม้อยู่ คนได้นำเงินไปซื้อจากที่อื่นมาให้กิน ส่วนลูกสาวคนโตก็พูดจารู้ฟัง คอยดูแลดอกไม้รูปเทียนที่หิ้งพระ ไม่ยอมออกห่างไปไหน แต่ที่ลำบากมากก็คือลูกสาวคนกลางเพราะร้องไห้หาแม่ตั้งแต่เช้าถึงเย็น ว่าแล้วมิชิสะอะมนก็ร้องไห้ ทำให้คนที่มาร่วมงานร้องไห้ตามไปด้วย

จู่ ๆ ก็มีเสียงหนูวิ่งพล่าน ทำให้ขยะซึ่งเป็นเศษกระดาษหล่นลงมา หลังจากนั้นหนูก็เงียบไป เมื่อมิชิสะอะมนหยิบเศษกระดาษแผ่นนั้นขึ้นมาดูจึงเห็นว่า เป็นเศษกระดาษขาดที่เขียนจำนวนเงินเขียนว่าแบ่งเงินค่าใช้จ่ายที่โนะสะกิ และลงวันที่ 3 เดือน 5 เอาไว้เท่านั้น ไม่บอกว่าใครเขียนถึงใคร แต่สีของกระดาษไม่ปกติ มีรอยเลือดติดอยู่เป็นดวง ๆ คนที่มาร่วมงานบอกว่าลายมือคุ้นมาก หลังจากนั้นก็มีคนพูดขึ้นมาว่าเป็นลายมือของโยะเฮ และมีผู้สนับสนุนอีก 4-5 คน มิชิสะอะมนเองก็บอกว่าโอะคิชิเคยบอกว่าวันเดียวกับที่พวกคนไปนมัสการโนะสะกิ โยะเฮก็ไปที่นั่นพร้อมกับเพื่อนอีกสองคน กระดาษแผ่นนี้น่าจะเป็นการเขียนแบ่งค่าใช้จ่ายในตอนนั้น และบอกว่าการที่มีหนูมาวิ่งจนทำกระดาษแผ่นนี้ตกลงมาเป็นความตั้งใจของผู้ตายที่จะชี้ตัวฆาตกรให้รู้

ขณะที่ทุกคนกำลังรู้สึกไม่ใช้อยู่ โยะเฮก็ได้เข้ามาในร้านและถามว่าจับฆาตกรได้หรือยัง มิชิสะอะมนจึงได้บอกว่าโยะเฮนั่นแหละคือฆาตกร และบอกให้ทุกคนช่วยกันจับตัวโยะเฮเอาไว้ โยะเฮถามถึงหลักฐาน มิชิสะอะมนจึงได้บอกว่าเป็นกระดาษเขียนถึงการแบ่งค่าใช้จ่ายที่โนะสะกิ ที่มีเลือดเปื้อนอยู่ ซึ่งเป็นลายมือของโยะเฮ โยะเฮปฏิเสธโดยบอกว่าคนที่ลายมือคล้ายกันมีมากมาย และตอนที่ไปนมัสการโนะสะกินั้นตนเองเป็นผู้จ่ายเงินทั้งหมด ไม่มีการแบ่งค่าใช้จ่ายกันแต่ประการใด โยะเฮพยายามหนีออกไปจากร้าน แต่เมื่อออกไปพ้นประตูก็ถูกชายอีก 2-3 คนที่ยืนอยู่นอกประตูจับตัวเอาไว้ได้ ซึ่งทั้งหมดเป็นเจ้าหน้าที่ของทางกรนั่นเอง โมะริอะมนมาถึง และบอกโยะเฮว่าคนได้ขโมยข้าวลือเกี่ยวกับโยะเฮ จึงได้รับเดินทางมาหาโยะเฮเพื่อแนะนำให้หนีไปที่ไกล ๆ หรือไม่ก็ฆ่าตัวตายก่อนที่เรื่องจะแดงขึ้นมา แต่ตามหาตัวโยะเฮไม่พบ โมะริอะมนให้ทะเลที่ชายของโยะเฮเอาเสื้อผ้าของโยะเฮที่ใส่ในคืนเกิดเหตุมาให้ และบอกว่าเจ้าหน้าที่สงสัยเพราะมีรอยเป็นดวง ๆ อยู่ ตนจะขอพิสูจน์หลักฐานให้เห็นกันเลยว่าจริงหรือเท็จ หลังจากนั้นโมะริอะมนก็สั่งให้คนเอาเหล้ามา แล้วเทราดไปที่ชุนั้น ผลปรากฏว่าเหล้าเปลี่ยนเป็นสีแดง โยะเฮจึงสารภาพออกมาว่า แม้ตนเองจะเป็นคนเสเพลและออกคัญดูต่อพ่อแม่ แต่ตนไม่เคยขโมยเงินแม้แต่แดงเดียว กับร้านชาหรือสำนักนางคณิกาก็เช่นเดียวกัน แม้การจ่ายเงินจะล่าช้าไปบ้าง แต่ตนก็หาเงินมาจ่ายให้ได้ใน

ที่สุด แต่เหตุการณ์ที่ทำให้ตนต้องกระทำความผิดในครั้งนี้ก็เพราะไปเซ็นสัญญาขี้มเงินเอาไว้ ซึ่งถ้าไม่จ่ายภายในคืนนั้นแม้กับพ่อเลี้ยงก็จะเดือดร้อน ตนคิดตั้งแต่เรื่องนี้ จนทำให้ไม่ได้นึกถึงความเศร้าเสียใจ หรือความยากลำบากของครอบครัวของคนที่ถูกฆ่า ตนเป็นคนฆ่าโอะคิชิเอง เจ้าหน้าที่จับตัวโยะเฮไปที่ลานประหารเซ็นนิชิ (千日)* และข่าวของโยะเฮก็ลือสะพัดไปทั่ว

5.3 ตัวละครพ่อแม่ในบทละคร

ตัวละครพ่อแม่ที่มีลูกทำผิดกฎหมายในเรื่องนี้ ได้แก่ ตัวละครแม่ของโยะเฮ ชื่อชะวะ อายุไม่ปรากฏในเนื้อเรื่อง หลังจากพ่อแท้ ๆ ของโยะเฮเสียชีวิต นางได้แต่งงานใหม่กับโทะกุเบเสมียนของร้านตามคำแนะนำของโมะริเอะมอนพี่ชาย เพื่อประคับประคองชีวิตที่มีลูกติดสองคน คือ พี่ชายของโยะเฮ และโยะเฮ รวมถึงร้านขายน้ำมันให้สามารถดำเนินไปได้ นางมีลูกสาวกับโทะกุเบหนึ่งคน ชื่อคะชิ ทะเซพี่ชายของโยะเฮนั้นแยกออกไปอาศัยและตั้งร้านค้าเองต่างหากแล้ว จึงเหลือแต่โยะเฮ และโอะคะชิ เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกับแม่

ตัวละครแม่ของโยะเฮปรากฏตัวครั้งแรกในตอนที่เป็นเพื่อนของโยะเฮ ซึ่งกลับจากการไปนมัสการบนภูเขาได้แวะมาเยี่ยมโยะเฮที่บ้าน นางได้รับรู้ในตอนนั้นว่าโยะเฮไม่ได้ไปนมัสการบนภูเขากับเพื่อนดังที่ได้บอกกับครอบครัวเอาไว้ หลังจากนั้นนางออกไปนอกบ้านเพื่อรับยาให้ลูกสาวคนเล็กที่ป่วยอยู่ และได้พบกับทะเลลูกชายคนโต ทะเซบอกนางว่าโยะเฮไปก่อเหตุที่โนะสะกิจนผู้เป็นลุงต้องลาออกจากการเป็นชาบูไร ทั้งเมื่อนางกลับถึงบ้านนางยังได้รู้ว่าโยะเฮมาโกหกพ่อเลี้ยงว่าลุงส่งจดหมายมาบอกว่าได้ผลขอใช้เงินของเจ้านายไป ขอให้พ่อเลี้ยงฝากเงินไปกับโยะเฮ เพื่อจะได้อาไปใช้คืนเจ้านายให้ทันเวลา และยังได้รับรู้ว่าโยะเฮยังให้น้องสาวแกล้งทำเป็นป่วย ถูกวิญญาณของพ่อโยะเฮเข้าสิง บอกให้พ่อเลี้ยงยกทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดให้โยะเฮ นอกจากนั้นนางยังได้เห็นภาพที่โยะเฮกำลังทำร้ายร่างกายน้องสาวและพ่อเลี้ยงอย่างเต็มตาอีกด้วย ความเลวร้ายของโยะเฮทั้งหมดที่เกิดขึ้นนี้ ได้ทำให้นางคิดว่ากล่าวโยะเฮอย่างรุนแรง และสุดท้ายนางก็ประกาศตัดขาดจากโยะเฮในวันนั้นเอง คำกล่าวของตัวละครแม่ตอนที่ตัดขาดโยะเฮมีดังต่อไปนี้

ヤイ業晒しめ、提婆め、いかな下人、下郎でも、踏むの蹴るのはせぬこと。

徳兵衛殿は誰ぢや、おのれが親、今の間にその脛が、腐って落ちると知らぬ

* ลานประหารเซ็นนิชิ เป็นลานประหารที่เคยตั้งอยู่ทางตะวันออกของวัดโฮเซ็น (法善) หรือวัดเซ็นนิชิ ในโอซากา เริ่มใช้เมื่อใดไม่ทราบแน่นอน ในสมัยเอโดะคอนคันได้มีการย้ายสถานที่ในเมืองไปรวมกันไว้ที่ใกล้ ๆ กับลานประหาร ลานประหารแห่งนี้ถูกเลิกใช้ในปี ค.ศ. 1870

か、罰あたり。おとましやおとましや。腹の中から盲で生れ、手足片端な者もあれど。魂は人の魂、おのれが五体どこを不足に産みつけた。人間の根性なぜ提げぬ。父親が違ひしゆゑ、母の心がひがんで。悪性根入ると言はれまいと。差す手引く手に病の種。おのれが心の剣で、母が寿命を削るわい。おのれ先度も、高槻の伯父御が、お主の金を引き負ひしと、ようもようもこの母をぬくぬくと騙したなア、たった今兄太兵衛に行き合ひ。おのれが野崎の暴れゆゑ、伯父は侍一分立たず。浪人し大阪へ下るとの便り。おのれが嘘が顕れた。その時母がつかつかと親父殿へ話し。後で知れては、さては親子の言ひ合わせと疑はれ。夫婦の義理も欠け果てる。内でも外でもおのれが噂ろくなことは一度も聞かぬ。その度ごとに、母が身の肉を一寸づづ。削いで取るやうな、因果晒しめ。半時もこの内に置くことならぬ、勘当ぢや、出て失せう。出され出されと、打つつ食はせつ。叩く片手に押拭ふ涙、手の隙なかりけり。²

Yai gousarashime, daibame. ikana genin, gerou de mo, fumu no keru no wa senu koto. Tokubee tonon wa tare ja. onore ga oya. ima no ma ni sono sune ga. kusatte ochiru to shiranu ka, bachi atari. otomashiya otomashiya. hara no naka kara mekura de umare, te ashi katawa na mono mo aredo. tamashii wa hito no tamashii, onore ga gotai doko o fusoku ni umi tsuketa. ningen no konjou naze sagenu. tete oya ga chigaishi yue, haha no kokoro ga higande. warujoune ireruru to iwaremai to. sasu te hiku te ni yamai no tane. onore ga kokoro no tsurugi de, haha ga jumyou o kezuru wai. onore sendo mo. Takatsuki no ojigo ga. o shuu no kane o hikioishi to, youmo youmo kono haha o nukunuku to damashita naa, tattaima ani Tahee ni yukiai. onore ga Nozaki no abare yue, oji wa samurai ichibun tatazu. rounin shi Oosaka e kudaruru to no tayori. onore ga uso ga arawareta. sono toki haha ga tsukatsuka to oyajitono e hanashi. ato de shirete wa, satewa oyako no iiawase to utagaware. fuufu no giri mo kake hateru. uchi demo soto demo onore ga uwasa, rokuna koto wa ichido mo kikanu. sono tabi goto ni, haha ga mi no niku o issun zuzu. soide toru youna, ingazarashime. hantoki mo kono uchi ni oku koto naranu. kandou ja, dete ushou. desare desare to, utsutsu kuwasetsu. tataku katate ni oshi nogou namida, te no hima nakarikeri.

² Ibid., pp. 233-234.

“เฮ้ย ไอ้เวร ไอ้มาร กระทั่งคนงาน คนใช้ เขายังไม่เหยียบ ไม่เตะกันแบบนี้ แล้วนี่ท่านโทะกุเบเป็นใคร เป็นพ่อของแกนะ อีกเดี๋ยวเท่าแกจะเฒ่าแล้วก็หลุดออกมา ไม่รู้รีไรง ไอ้คนบาป แย่จริง ๆ แย่จริง ๆ บางคนเกิดมาดบอดตั้งแต่อยู่ในท้อง มือขาไม่สมประกอบ แต่เขายังมีจิตวิญญาณของมนุษย์ แกลลเกิดมาสมประกอบทุกอย่าง แต่ทำไมไม่มีจิตวิญญาณของมนุษย์ อ๋อว่าบอกนะว่าเป็นเพราะมีพ่ออีกคน แม่มิมีสยใจคค จึงเอานิสัยเลวร้ายนี้ใส่ในตัวแก การกระทำทุกอย่างของแกล้วนแต่เป็นต้นเหตุทำให้ปวดร้าวใจ หัวใจอันโหดร้ายของแกเป็นเหมือนดาบที่เขียดเฉือนชีวิตแม่ คราวที่แล้วก็หนหนึ่ง แกมาหลอกแม่ซะแบบเนียนเลยว่า ลูกที่ทะกะทซูกิเหลือใช้เงินของเจ้านายไป แต่เมื่อกี้แม่พบทะเลพีชายแกระหว่างทาง มันบอกว่า ลูกส่งจดหมายมาเล่าเรื่องที่แกไปก่อเรื่องทีโนะสะกิ จนลูกไม่มีหน้าจะเป็นขามูไรอีกต่อไป ตอนนี้เขาจึงลาออก และจะกลับมาที่โอซากา เรื่องโกหกของแกมันแดงขึ้นมาแล้ว นี่ถ้าตอนนั้น แม่หุบเอาเรื่องนี้ไปเล่าให้พ่อฟัง แล้วพ่อมารู้ความจริงภายหลังว่าเป็นเรื่องโกหก ก็คงสงสัยว่าแม่ลูกคบคิดกันปั้นเรื่อง ขาดกิริต่อสามีไปอีก ทั้งในบ้านนอกบ้านมีแต่ข่าวเรื่องแก แต่ไม่เคยได้ยินเรื่องดี ๆ แม้แต่ครั้งเดียว แต่ละครั้ง ๆ ความรู้สึกของแม่เหมือนกับนักโทษจรรจ์ที่ถูกเฉือนเนื้อออกไปทีละซุน ๆ ไอ้เวรกรรม จะปล่อยแกไว้ในบ้านนี้ไม่ได้อีกแม้วันชาติเดียวแล้ว ขอตัดขาดแก ออกไป ไปให้พ้น ไปให้พ้น” นางทั้งผลึก ทั้งทุบ ทั้งตี ด้วยมือข้างหนึ่ง ส่วนมืออีกข้างหนึ่งก็ป้ายน้ำตา มือไม่ได้หยุดนิ่งเลยแม้เพียงน้อย

จากการตัดขาดลูกนี้เป็นฉากที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะการตัดขาดคือตัดความสัมพันธ์ ไม่พบหน้ากัน ไม่ให้อยู่ร่วมบ้านเดียวกัน และหมายความรวมถึงการตัดออกจากกองมรดกด้วย ซึ่งไม่ว่าจะเป็นยุคใดสมัยใด การที่พ่อแม่คนหนึ่งจะสามารถตัดขาดลูกได้นั้นไม่ใช่เรื่องที่ทำได้อย่างง่ายดายเลย เหตุผลในการตัดขาดโยะเฮที่ตัวละครแม่กล่าวไว้คือ “การไม่มีจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์” ของโยะเฮ ซึ่งแสดงออกให้เห็นทางการกระทำด้วยการทำร้ายร่างกายน้องสาวและพ่อเลี้ยงทางคำพูดด้วยการพูดจาหลอกลวงนางและคนอื่น ๆ นับครั้งไม่ถ้วน นอกจากนั้นยังมีเหตุผลอีกประการหนึ่งที่เป็นผลกระทบจากการมีลูกลักษณะนิสัยแบบ โยะเฮคือ การที่นางเชื่อถือคำพูดหรือคอยปกป้องโยะเฮ อาจจะทำให้นางขาดกิริต่อสามีใหม่ของนางหรือพ่อเลี้ยงของโยะเฮ นางจึงได้ขอตัดขาดจากโยะเฮในที่สุด

* จุน (寸) คือ หน่วยวัดความยาวหน่วยหนึ่งของญี่ปุ่น 1 จุน มีความยาวประมาณ 3.03 เซนติเมตร

การตัดขาดโยะเซของตัวละครแม่ในครั้งนี้ ไม่น่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยอารมณ์เพียงชั่ววูบ ด้วยลูกที่ไม่ตั้งใจทำมาหากิน ใช้เงินฟุ่มเฟือย สร้างความหนักใจให้แก่พ่อแม่ กระทั่งต้องนำเรื่องไปปรึกษาเพื่อนบ้านอย่างโอะคิชิและสามีให้ช่วยพูดจาดักเตือนให้ นั่น ตัวละครแม่ของโยะเสน่าจะมีความคิดที่จะตัดขาดโยะเซมาหลายครั้งแล้ว แต่สามารถระงับความคิคนั้นไว้ได้ เพราะแม่แต่ทะเลที่ชายแท้ ๆ ของโยะเซที่ไม่ได้รับผลกระทบจากนิสัยของโยะเซโดยตรง ก็ยังมาบอกให้พ่อเลี้ยงตัดขาดโยะเซเสีย โดยไม่ต้องเกรงใจว่าโยะเซเป็นลูกของเจ้านายเก่า แต่ตัวละครพ่อเลี้ยงของโยะเซก็ไม่ได้ทำตามคำแนะนำนั้น ในวันดังกล่าวจึงเป็นการถึงขีดสุดทางอารมณ์ของตัวละครแม่ที่อคทนกับนิสัยอันเลวร้ายของลูกมาตลอดจนกระทั่งถึงจุดที่ระเบิดออกมา ซึ่งชิกะมะทซุสามารถประพันธ์บทให้ฉากนี้ดูสมเหตุสมผลได้ ด้วยการปูพื้นฐานนิสัยของโยะเซให้เป็นที่ก่อปัญหาหนักใจให้พ่อแม่มาตั้งแต่ต้น และให้ตัวละครแม่ได้รับรู้ถึงเลวร้ายที่โยะเซก่อขึ้นหลายประการในวันที่ตัดสินใจตัดขาดนั้น

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การตัดขาดโยะเซของตัวละครแม่ในครั้งนี้ นั้น ไม่ใช่เรื่องที่ทำได้โดยง่ายคายเลย ลักษณะท่าทางของตัวละครแม่ตอนที่ไล่โยะเซออกจากบ้าน แสดงให้เห็นถึงความทุกข์ทรมานใจที่ต้องไล่ลูกออกจากบ้านได้เป็นอย่างดี ดังที่ชิกะมะทซุได้บรรยายเอาไว้ว่า

打つ食はせつ。叩く片手に押拭ふ涙、手の隙なかりけり。³

Utsutsu kuwasetsu. tataku katate ni oshi nogou namida, te no hima nakarikeri.

นางทั้งผลัก ทั้งทุบ ทั้งตี ด้วยมือข้างหนึ่ง ส่วนมืออีกข้างหนึ่งก็ป้ายน้ำตา มือไม่ได้หยุดนิ่งเลยแม้เพียงน้อย

หลังจากที่ตัดขาดลูกไป ตัวละครแม่ได้แสดงพฤติกรรมอีกพฤติกรรมหนึ่งต่อลูกเหมือนกับพฤติกรรมของตัวละครพ่อในบทละครที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้ทั้งสามเรื่อง นั่นคือพฤติกรรมการไปขอร้องให้บุคคลอื่นช่วยเหลือลูกแทนตัวเอง โดยตัวละครแม่ของโยะเซได้ไปขอร้องให้โอะคิชิภรรยาเจ้าของร้านขายน้ำมันเพื่อนบ้านที่อยู่ในละแวกเดียวกัน และเคยไปปรึกษาหารือเรื่องความประพฤติของโยะเซอยู่บ่อย ๆ ให้ช่วยเอาขนมและเงินจำนวนหนึ่งให้โยะเซ โดยไม่ต้องบอกว่าเป็นคนมอบให้ แต่เมื่อไปถึงร้าน นางกลับพบว่าสามีของนางก็ไปที่นั่นเพื่อนำเงินไปฝากไว้ให้

³ Ibid., p. 234.

โยเซเช่นเดียวกัน นางจึงยังไม่ได้บอกความจริงว่านางไปที่นั่นเพราะอะไร กลับต่อว่าสามีว่าไม่น่าช่วยลูกเลี้ยงที่แม่แต่แม่แท้ ๆ ตัดขาดไปแล้ว และชวนสามีกลับบ้าน แต่ขณะที่นางกำลังลุกขึ้นกลับบ้าน เงินและขนมที่เตรียมไปฝากให้โยเซก็หล่นจากอกเสื้อของนาง นางจึงยอมรับความจริงว่ามาที่นี่เพราะเหตุใด และขอโทษสามีที่ขโมยเงินในร้านมาฝากให้ลูก เนื่องจากอดที่จะช่วยเหลือลูกไม่ได้ ดังต่อไปนี้

徳兵衛殿、まっぴら許してください。これは内の掛の寄り、与兵衛めに遣りたいばかり。わしが五百盗んだ。二十年添ふ仲、隔心隔てのあるやうに情けない、⁴

Tokubee tono, mappira yurushite kudasare. kore wa uchi no kake no yori, Yohee me ni yaritai bakari. washi ga gohyaku nusunda. nijuu nen sou naka, kyakushin hedate no aru you ni nasakenai,

“ท่านโทเกเบ ข้างขอโทษ กรุณาขอโทษให้ข้าด้วย นี่เป็นเงินค่าสินค้าของร้านที่เก็บมาได้ ข้าอยากให้โยเซเหลือเกิน จึงขโมยมา 500 อยู่ด้วยกันมา 20 ปี ดูเหมือนกับว่ายังไม่เปิดใจให้ ยังมีเรื่องปิดบังอยู่ น่าละอายใจเหลือเกิน”

ในฉากนี้นอกจากแสดงให้เห็นความห่วงใยของผู้เป็นแม่ที่มีต่อลูกแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ในใจของนาง ที่ในครั้งนี้ความรู้สึกรักลูกเป็นฝ่ายชนะหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อสามี โดยนางยอมทำผิดต่อสามีด้วยการขโมยเงินในร้านมาฝากให้ลูก

การฝากฝังให้คนอื่นช่วยดูแลลูกให้นี้เป็นสิ่งที่ตัวละครแม่กระทำมาตั้งแต่ต้นเรื่อง เห็นได้จากคำพูดของโอะคิซึซึ่งดักเตือนโยเซที่โนะสะกิ หลังจากรู้ว่าโยเซมารอพบนางคมิคาโกะคิคุที่นั่น เพื่อต่อว่านางที่มานมัสการเจ้าแม่กวนอิมกับลูกค้าคนอื่น โอะคิซึได้ตั้งสอนโยเซให้สงสารพ่อกับแม่บ้าง เพราะท่านทั้งสองรู้สึกหนักใจกับการกระทำของโยเซ กระทั่งมาบอกให้ตนและสามีช่วยดักเตือนโยเซให้บ้าง ดังต่อไปนี้

買はしやんすお山も傾城も。何屋の誰、何屋の誰と。親御たちがよう知って、いとしばや。そちへは与兵衛めが、間がな隙がな入り浸ってをる。意見して

⁴ Ibid., p. 245.

くだされと、わしら夫婦に折り入って口説き事。⁵

Kawashiyansu oyama mo keisei mo. naniya no tare, nani ya no tare to.
oyago tachi ga you shitte, itoshiboya. Sochi e wa Yohee me ga, ma ga
na suki ga na iri hitatte oru. iken shite kudasare to, washira myouto
ni ori itte kudoki goto.

“ไม่ว่าจะเป็นนางคณิกา หรือนางโลม ที่เข้าไปมาหาสู้อยู่ พ่อแม่เจ้าก็รู้ดีทั้งหมด
ว่าเป็นใครสำนักไหน เป็นใครร้านไหนบ้าง นำสงสารเหลือเกิน พวกท่านมา
ขอร้องเข้ากับสามีให้ช่วยดักเตือนเจ้าบ้าง เพราะเห็นเจ้ามาที่บ้านอยู่ไม่ได้ขาด”

เรื่องนี้มีสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ นอกจากพฤติกรรมของตัวละครแม่ดั่งได้กล่าว
ไปแล้วนั้น ก็ยังมีพฤติกรรมของพ่อเลี้ยงคือโยเซเซ กล่าวถึงเอาไว้ในหลายตอน รวมทั้งตอนสำคัญที่
แอบเอาเงินไปฝากให้โยเซเซด้วย พ่อเลี้ยงโยเซเซแสดงพฤติกรรมเหมือนพ่อแม่จริงที่มีความเป็นห่วง
เป็นใยลูก และพยายามช่วยเหลือลูกทุกวิถีทาง ซึ่งนั่นอาจจะมีเหตุผลมาจากการที่พ่อเลี้ยงของโยเซเซ
เคยเป็นลูกน้องของพ่อแท้ ๆ ของโยเซเซมาก่อนก็เป็นได้ แต่ในวิชานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่ขอนำ
พฤติกรรมของพ่อเลี้ยงมาวิเคราะห์ เนื่องจากในบทละครกลุ่มโอะบะบะทซุโมะ โนะทั้ง 4 เรื่องที่ศึกษา
ในวิชานิพนธ์ฉบับนี้ มีเพียงเรื่องนี้เพียงเรื่องเดียวที่ปรากฏตัวละครพ่อเลี้ยง ทำให้แม่จะวิเคราะห์
พฤติกรรมของตัวละครดังกล่าว ก็ไม่สามารถนำไปเปรียบเทียบหรือเชื่อมโยงกับตัวละครใน
ลักษณะเดียวกันได้ จึงเห็นว่าควรจะศึกษาเรื่องนี้ในโอกาสต่อไป

นอกจากนี้บทละครเรื่องนี้ยังเป็นบทละครเรื่องเดียวที่ไม่ปรากฏบทบาทของตัวละครแม่ต่อ
ลูกหลังจากที่ลูกทำผิดกฎหมายบ้านเมือง แตกต่างจากทุกเรื่องที่ผ่านมา ซึ่งนั่นอาจจะเป็นเพราะ
ลักษณะนิสัยของตัวละครลูกในเรื่องนี้ มีความแตกต่างจากตัวละครลูกในเรื่องอื่น กล่าวคือตัวละคร
ลูกในเรื่องนี้มีลักษณะนิสัยเลวร้ายมาตั้งแต่ต้น ทำให้ชิกะมะทซุสามารถประพันธ์พฤติกรรมของตัว
ละครแม่ต่อลูกที่กระทำความผิดได้ตั้งแต่ต้น นอกจากนั้นอาจจะมีสาเหตุมาจากความผิดที่ตัว
ละครลูกเรื่องนี้ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง กล่าวคือความผิดฐานฆ่าคนตายของตัวละครลูกในเรื่องนี้
นั่น เป็นการฆ่าโดยเจตนา ทั้งคนที่ถูกฆ่าตายยังเป็นเพื่อนบ้านที่มีความหวังดีต่อตัวละครลูก และไม่
มีความผิดใด ๆ เลย ความผิดของตัวละครลูกในเรื่องนี้จึงเป็นความผิดที่ร้ายแรงและโหดร้าย ยากที่
ผู้ประพันธ์จะประพันธ์ให้ตัวละครแม่ หรือตัวละครที่เกี่ยวข้องอื่นใดให้การช่วยเหลือ ด้วยเหตุผลนี้

⁵ Ibid., p. 212.

ทำให้เราไม่มีโอกาสได้สัมผัสความขัดแย้งระหว่างความรู้สึกอยากช่วยเหลือลูก กับหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบจับตัวคนร้ายให้แก่สังคมในบทละครเรื่องนี้

5.4 ตัวละครลูกในบทละคร

ตัวละครลูกที่ทำผิดกฎหมายในเรื่องอนนะ โคะโระฉิ อะบุระ โนะ จิโงะกุ ได้แก่ โยะเฮ อายุ 23 ปี เป็นลูกชายคนรองของร้านขายน้ำมันคะวะชิยะ มีพี่น้องทั้งหมด 3 คน เป็นพี่ชายร่วมพ่อแม่เดียวกันหนึ่งคน คือ ทะเฮ และมีน้องสาวแม่เดียวกัน แต่ต่างพ่ออีกหนึ่งคนชื่อ คะชิ อายุ 15 ปี ทะเฮพี่ชายนั้นแยกบ้านออกไปบริหารต่างหากแล้ว ส่วนโอะคะชิอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน โยะเฮช่วยงานขายน้ำมันที่ร้าน แต่รายได้ที่ได้จากการขายนั้น ในบทละครบรรยายเอาไว้ว่าไม่เคยตกถึงมือแม่หรือพ่อเลย

ลักษณะนิสัยของโยะเฮ มีความแตกต่างจากตัวละครเอกในเรื่องอื่นเป็นอันมาก กล่าวคือ จิกะมะทซุได้ประพันธ์ให้ตัวละครเอกตัวนี้มีลักษณะนิสัยไม่ดี ตั้งแต่ตอนเปิดเรื่องในองก์แรก ตอนที่โยะเฮไปนมัสการเจ้าแม่กวนอิมที่โนะสะกิ โดยมีจุดประสงค์เพื่อรอละเภาะกับนางคณิกาโคะกิคุ ที่บอกว่าไม่ไปนมัสการเจ้าแม่กวนอิมที่โนะสะกิกับโยะเฮ เพราะทิศทางโนะสะกิเป็นอัปมงคลต่อนาง แต่โยะเฮกลับได้ข่าวว่านางมากับลูกค้าคนอื่น จนเป็นเหตุให้เกิดการตะลุมบอนระหว่างพวกของโยะเฮ และพวกของลูกค้านางคณิกาในที่สุด นอกจากนั้นก็ยังเห็นลักษณะนิสัยโกหกแม่และพ่อเลี้ยงหลายต่อหลายครั้ง ทั้งยังมีการทำร้ายร่างกายพ่อเลี้ยงและน้องสาวต่างพ่อ ลักษณะนิสัยอันเลวร้ายของโยะเฮนี้เห็นได้จากถ้อยคำที่ตัวละครหลายตัวกล่าวถึงโยะเฮเอาไว้ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 คำพูดที่ตัวละครต่าง ๆ กล่าวถึงลักษณะนิสัยของโยะเฮ

ผู้พูด	เหตุการณ์	บทละคร	ความหมาย	หน้า
โอะคิชิ (เพื่อนบ้าน)	เมื่อรู้ว่าโยะเฮกำลังรอ ทะเฮะกับนางคณิกา โคะกิคุ ตอนมานนมัสการ เจ้าแม่กวนอิม	<u>喧嘩師ののら参り</u> <u>Kenkashi no nora mairi</u>	<u>พวกชอบทะเลาะที่มา</u> <u>นมัสการพระสนุก ๆ</u>	212

ตารางที่ 8 (ต่อ) บทละครที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของโยะเฮ

ผู้พูด	เหตุการณ์	บทละคร	ความหมาย	หน้า
โทะกุเบ (พ่อเลี้ยง)	เมื่อรู้ว่าถูกโยะเฮหลอก เรื่องเอาเงินไปนมัสการ พระที่โอมิเนะจัน	神仏の罰も思はぬ <u>どろく者</u> Shinbutsu no bachi mo omowanu <u>doroku mono</u>	คนขี้เกียจ เจ้าสำราญ ไม่คำนึงถึงโทษจาก เทพดา	223
โทะกุเบ (พ่อเลี้ยง)	เมื่อรู้ว่าโยะเฮทำให้ลุง เดือดร้อน	<u>どろめ</u> が何をしださうやら <u>Dorome</u> ga nani o shidasou yara	<u>ไอ้ลูกเสว</u> ยังทำอะไร อย่างอื่นอีก	225
ทะเซ (พี่ชาย)	เมื่อรู้ว่าโยะเฮทำให้ลุง และน้องสาวเดือดร้อน	<u>あん</u> だらめには拳一つ あてず <u>Andarame</u> ni wa kobushi hitotsu atezu	<u>ไอ้บ้านั้น</u> ไม่เคยถูก กำปั้นสักหมัด	226
โทะกุเบ (พ่อเลี้ยง)	เมื่อโยะเฮทำร้าย น้องสาวที่กำลังป่วย	病疲れた妹を踏殺すか、 <u>畜生め</u> Yami tsukareta imouto o fumi korosu ka, <u>chikushou</u> me	จะเหยียบขำน้องสาวที่ หมดแรงเพราะอาการ ป่วยให้ตายรีใจ <u>ไอ้เดรัจฉาน</u>	233
โอะซะวะ (แม่)	เมื่อเห็นโยะเฮกำลัง ทำร้ายพ่อเลี้ยงและ น้องสาว	ヤイ業晒しめ、 <u>提婆め</u> 。 いかな下人、下郎でも、 踏むの蹴るのはせぬこと Yai <u>gou</u> sarashime. <u>daibame</u> . ikana genin, gerou demo, fumu no wa senu koto	<u>เฮ้ย ไอ้เวร ไอ้มาร</u> กระทั่งคนงาน คนใช้ เขายังไม่เหยียบ ไม่เตะ กันแบบนี้	233

ตารางที่ 8 (ต่อ) บทละครที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของ โยะเซ

ผู้พูด	เหตุการณ์	บทละคร	ความหมาย	หน้า
โอะซะวะวะ (แม่)	เมื่อจะตัดขาด โยะเซ	因果晒しめ. 半時もこの内 に置くことならぬ、 勘当ぢや Inga zarashime. hantoki mo kono uchi ni oku koto naranu, kandou ja	ไฉ่เวรกรรม จะปล่อย แกไว้ในบ้านนี้ไม่ได้ อีกแม้วันที่เดียวแล้ว ขอตัดขาดแก	234
บทบรรยาย	เมื่อแม่ของ โยะเซ พูดขู่ ว่า จะเรียกเจ้าหน้าที่มา	怖い目知らぬ無法者. 町中 といふにぎよっとして、 と胸つきたる怪転顔 Kowai me shiranu muhousha. machichuu to iu ni gyotto shite, to mune tsukitaru kedengao	คนอันธพาลที่ไม่รู้จัก ความกลัว เมื่อได้ยิน คำว่าเจ้าหน้าที่ก็มี สีหน้าตกใจเหมือน หัวใจแทบจะหลุด ออกมา	236
โทะกุเบ (พ่อเลี้ยง)	เมื่อเอาเงินมาฝากให้ โยะเซ	あのやうな無法者を勘当 すれば. 自暴を起し、明日 火に入るも構わず Ano you na muhoumono o kandou sureba. yake o okoshi, asu hi ni iru mo kamawazu	คนอันธพาลเช่นนั้น เมื่อถูกตัดขาด อาจจะ ทำเรื่องร้าย ๆ ต่อ ตนเอง โดยไม่คำนึงว่า พรุ่งนี้จะต้องเข้าไป ในกองไฟหรือไม่	242

ตารางที่ 8 (ต่อ) บทละครที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของ โยะเซ

ผู้พูด	เหตุการณ์	บทละคร	ความหมาย	หน้า
โทะกุเบ (พ่อเลี้ยง)	เมื่อเอาเงินมาฝากให้ โยะเซ	こちの女房お沢が一家、 一門みな侍。その習はかし か、思ひ切っては見返ら ず。義理がたい生まれ つき、それに似ぬ <u>道楽者</u> Kochi no nyoubou Osawa ga ikke, ichimon mina samurai. sono narawakashi ka, omoi kitte wa mikaerazu. giri gatai umare tsuki, sore ni ninu <u>dourakumono</u>	ตระกูลของโอะซะวะ ภรรยาข้า เป็นชาмуไร กันทุกคน จึงเป็น ธรรมเนียมปฏิบัติที่ เมื่อตัดสินใจไปแล้ว จะไม่ย้อนหลัง มีความ รับผิดชอบต่อน้ำที่สูง ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่หนุ่มเจ้าตำรา ไม่ได้มีส่วนคล้ายเลย	242
โอะซะวะ (แม่)	เมื่อเอาเงินมาฝากให้ โยะเซ	この三百の銭、 <u>のらめ</u> に遣 るのか Kono sanbyaku no zeni, <u>norame</u> ni yaru no ka	เงินจำนวน 300 เบริญ นี้ จะให้ <u>ไอ้บ้านั้น</u> หรือ	244
โอะซะวะ (แม่)	เมื่อรู้ว่าโทะกุเบเอาเงิน มาฝากให้โยะเซ	<u>悪人め</u> に気を奪はれ。女房 や娘は何になれ、 <u>Akunime</u> ni ki o ubaware. nyoubou ya musume wa nani ni nare,	ถูก <u>ไอ้คนเลว</u> เอาหัวใจ ไป ภรรยากับลูกสาว จะเป็นอย่างไรก็ได้ ไซ้ไหม	244

ตารางที่ 8 (ต่อ) บทละครที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของ โยะเซ

ผู้พูด	เหตุการณ์	บทละคร	ความหมาย	หน้า
โยะชะวะ (แม่)	เมื่อพูดถึงความรักต่อ โยะเซ	たとへあの悪人め、お談義 に聞くやうな、周利槃特の 阿呆でも、阿闍世太子の鬼 子でも。母の身でなんの 憎からう Tatoe ano akuninme, odangi ni kiku you na Shurihandoku no ahou demo, Ajase taishi no onigo demo. haha no mi de nan no niku karou	แม้ไอ้คนเลว เป็นคน โง่ฟังเทศนาไม่รู้เรื่อง เหมือนจูพินดกะ ^๑ หรือเป็นบุตรที่ฆ่า พ่อแม่เหมือนเจ้าชาย อชาตศัตรู ^๒ คนเป็นแม่ จะโกรธจะเกลียดได้ อย่างไร	551

มีนักวิจัยวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะนิสัย และการกระทำผิดของโยะเซเอาไว้หลายท่าน อาทิ โยะมิโนะ อิโระมิ (星野裕史)^๖ กล่าวว่าโยะเซมีลักษณะเป็นหนุ่มเสเพล ไม่เอาการเอางาน ก่อเหตุให้คนในครอบครัวเดือดร้อนอยู่เป็นประจำ การกระทำผิดของโยะเซในตอนต้นเรื่องโดยส่วนใหญ่เป็นการกระทำผิดกับคนในครอบครัว การฆ่าโยะคิจิถือเป็นการผิดอันร้ายแรงครั้งแรกที่เขากระทำกับคนภายนอกครอบครัว โยะมิโนะยังกล่าวเปรียบเทียบโยะเซกับจูเบะอิ (忠兵衛) ตัวละครเอกในเรื่องเมะอิโตะ โนะ อิเกะงุ (冥途の飛脚) ว่า แม้ทั้งสองคนจะเป็นอาชญากรเหมือนกัน แต่ภาพของตัวละครเอกมีลักษณะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยจูเบะอิมีภาพของ “คนดี” ในขณะที่โยะเซมีภาพของ “คนเลว”

^๑ จูพินดกะ แปลจากคำว่า ฌูริอันโตะกุ (周利槃特) เป็นพระมหาสาวกองค์หนึ่งของพระพุทธเจ้าเดิมมีปัญญาที่บอ้างอิง แต่พระพุทธเจ้าได้ใช้วิธีการสั่งสอน จนทำให้สามารถมองเห็นไตรลักษณ์และครุสรู้ได้ในที่สุด

^๒ เจ้าชายอชาตศัตรู แปลจากคำว่า อะจะเซะทะอะมิ (阿闍世太子) เป็นโอรสของพระเจ้าทิมทิสาร์กับพระนางโกศลเทวี กษัตริย์แคว้นมคธ ทรงทำปิตุฆาตพระราชบิดาเพื่อให้ได้ขึ้นครองราชย์ แต่ต่อมาทรงสำนึกและกลับพระทัยได้ หันมาทรงอุปถัมภ์บำรุงพระศาสนา และได้เป็นพุทธศาสนูปถัมภก ในการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 1

^๖ 星野裕史, “忠兵衛と与兵衛—悲劇と犯罪”, 近世文芸ノート 3 (1977 1 月): 45-48.

โยะโกะยะมะ ทะคะฉิมิ (横山正)⁷ กล่าวถึงตัวละครโยะเฮว่าอยู่ในสภาพแวดล้อมครอบครัวที่ซับซ้อนและเต็มไปด้วย “กิริ” (พ่อเลี้ยงเกรงใจภรรยาและลูกเลี้ยง เนื่องจากเป็นภรรยาและลูกของเจ้านายเก่า ภรรยาเกรงใจสามี เนื่องจากเห็นว่าสามีเกรงใจคนและลูก) ลักษณะนิสัยของโยะเฮมีความพลิกผันบ่อย ประเดี๋ยวเข้มแข็ง โหดร้าย อาทิ ยกพวกไปทะเลาะกับลูกค้าของนาง คณิกาโคะกิกุ ทำร้ายพ่อเลี้ยงและน้อง ฆ่าโยะคิชิ ฯลฯ ประเดี๋ยวอ่อนแอ คัดสินใจอะไรเองไม่ได้ อาทิ ทำอะไรไม่ถูกหลังจากถูกขามูไรของใครเมียวบอกว่าจะมาฆ่า เพราะโยะเฮหวังโคลนลูกม้าของหัวหน้า อ่อนวอนเมื่อนำเวทนามาหลังถูกแม่ตัดขาด ฯลฯ ด้วยความแตกต่างของนิสัยที่พลิกผันไปมานี้เอง ทำให้โยะโกะยะมะสันนิษฐานว่า ซิกะมะที่ชุน่าจะมีประพันธ์ให้ตัวละครโยะเฮเป็นตัวละครที่มีความบกพร่องทางจิตใจ โดยโยะโกะยะมะได้ยกอาการของผู้ป่วยที่มีลักษณะเดียวกันนี้ในทางการแพทย์มาเปรียบเทียบกับโยะเฮ และพบว่ามีความคล้ายคลึงกัน โยะโกะยะมะยังกล่าวอีกว่า การใช้วิธีการประพันธ์ให้ตัวละครเอกที่เป็นอาชญากรมีลักษณะของความบกพร่องทางจิตใจ เช่นนี้ถือเป็นเทคนิควิธีที่ขบถเยี่ยงมากในการสร้างสรรค์บทละคร

อาภา ภมรบุตร กล่าวไว้ว่าครอบครัวของขุอาชญากรส่วนมาก ความสัมพันธ์ของครอบครัวอยู่ในลักษณะที่ไม่สมบูรณ์ มีความบกพร่อง หรือที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Defective Family Relationship เช่น พ่อหย่ากับแม่ พ่อถึงแก่กรรม แม่มีสามีใหม่ ทำให้เกิดปมด้อย หรือที่ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Inferiority Complex⁸ ซึ่งตรงกับลักษณะครอบครัวของโยะเฮ ที่พ่อถึงแก่กรรม แม่มีสามีใหม่ แต่ประเด็นเรื่องครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์เพียงอย่างเดียวคงไม่สามารถใช้อธิบายที่มาของลักษณะนิสัยของโยะเฮได้ทั้งหมด เนื่องจากหากเป็นเช่นนั้นแล้วพี่ชายของโยะเฮซึ่งเติบโตมาในสภาพแวดล้อมเดียวกัน และมีอายุห่างกันเพียงแค่ 3 ปี คงจะมีลักษณะนิสัยเดียวกับโยะเฮ แต่ในบทละครกลับไม่ใช่เช่นนั้น เพราะทะเลที่ชายของโยะเฮกลับเป็นคนที่ขยันขันแข็ง ตั้งใจทำมาหากิน ไม่เคยสร้างปัญหาให้พ่อเลี้ยงและแม่เลย ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยกับการวิเคราะห์ของโยะโกะยะมะที่วิเคราะห์ถึงความบกพร่องทางจิตใจของโยะเฮ

⁷ 横山正, “河内与兵衛論—『女殺油地獄』の主人公の性格をめぐる”, 語文研究 42 (1976 12 月): 6-7.

⁸ มีความบกพร่องทางจิตใจ แปลจากคำว่า เซะอิมิน ฮะกุจะกุ (精神薄弱) ภาษาอังกฤษใช้คำว่า mental deficiency หรือ mental defective

⁹ อาภา ภมรบุตร, สังคมจิตวิทยา (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2512), หน้า 482-483.

ความคิดที่โยะเฮกระทำผิดกฎหมายจนทำให้พบกับจุดจบที่น่าเศร้าคือ การฆ่าชิงทรัพย์ โทษที่ได้รับคือการประหารชีวิต การกระทำผิดของโยะเฮเรื่องการฆ่าคนตายนั้น เหมือนกับเรื่อง โกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุ (五十年忌歌念仏) แต่มีลักษณะแตกต่างกันคือ การฆ่าคนของโยะเฮ ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความบังเอิญ หากแต่เกิดขึ้นเพราะความตั้งใจ ทั้งยังมีการปูพื้นลักษณะนิสัยของ โยะเฮที่แสดงให้เห็นว่าโยะเฮเป็นผู้ที่มีนิสัยเลวร้ายมาตั้งแต่ตอนต้นเรื่อง จึงทำให้บทละครเรื่องนี้คู่ สมเหตุสมผล

เหตุจูงใจที่ทำให้โยะเฮฆ่าโอะคิชิ ภรรยาเจ้าของร้านขายน้ำมัน คือ ความต้องการเงินไปใช้หนี้ ที่ต้องจ่ายคืนภายในคืนนั้น แม้โยะเฮจะได้รับเงินที่พ่อเลี้ยงกับแม่ฝากไว้ให้แล้ว ก็มีจำนวนไม่เพียงพอ จึงได้ขอยืมเงินโอะคิชิเพิ่ม โดยบอกว่าจะคืนให้เมื่อได้รับการอภัยจากแม่และพ่อเลี้ยงแล้ว สาเหตุในการขอยืมเงินจากโอะคิชินั้น โยะเฮพูดไว้ดังต่อไปนี้

只今より真人間に成って、孝行尽す合点なれども、肝心お慈悲の銭が足らぬ。というて、親、兄には言はれぬ首尾。ここには売溜め、掛の寄銀もあるはず。新でたった二百目ばかり。勘当の許りるまで貸してくだされ。⁹

Tadaima yori maningen ni natte, koukou tsukusu gatten naredomo. kanshin ojhi no zeni ga taranu to iute, oya, ani ni wa iwarenu shubi. koko ni wa uritame, kake no yorigane mo aru hazu. shin de tatta ni hyaku me bakari. kandou no yuriru made kashite kudasare.

“จากนี้ไปตั้งใจว่าจะเป็นผู้เป็นคน แสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่เสียที แต่ยังขาดเงินสำคัญอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งบอกพ่อแม่หรือพี่ชายไม่ได้ ที่นี้น่าจะมีเงินค่าสินค้ำที่เก็บมาได้ ขอยืมสัก 200 เมะ (目)^{*} เถิด เมื่อพ่อกับแม่ให้อภัยแล้วจะคืนให้”

⁹ 近松門左衛門[著]/鳥越文蔵[ほか]校注・訳、冥途の飛脚：忠兵衛梅川/女殺油地獄/丹波与作待夜のこむろぶし/長町女腹切ほか, p. 248.

* เมะ ย่อมาจาก มมเมะ (匆/文目) เป็นหน่วยนับเงินอีกหน่วยหนึ่งในสมัยเอโดะ มีค่าเท่ากับหนึ่งในหกสิบของ 1 เรียว เงินจำนวน 200 มมเมะ ในสมัยเอโดะ มีค่าประมาณ 200,000 เยน ในปัจจุบัน

เมื่อโอะกิชิไม่ยอมให้ยืม โยะเฮ้ก็พยายามอ่อนวอนต่อคังคังต่อไปนี้

今になってこの銀の才覚. 泣いても笑うても叶はぬこと. 自害して死なうと
覚悟し. これ、懐にこの脇差、差しは差いて出たれども. 只今両親の嘆き、
御不便がりを聞いては. 死んでこの銀親仁の難儀にかくること. 不孝の塗り
上げ、身上の破滅. 思ひ回せば死ぬるにも死なれず. 生きてはみられず、
せん方なさに見かけての御無心ぞや. なければ是非もなし、ある銀. たった
二百目で与兵衛が命を継いでくださるるご恩徳. 黄泉の底まで忘れうか、お
吉様. どうぞ貸してください¹⁰

Ima ni natte kono kane no saikaku. naite mo waroute mo kanawanu koto.
jigai shite shinou to kakugoshi. kore, futokoro ni kono wakizashi,
sashi wa saite detare domo. tada ima ryoushin no nageki, gofubingari
o kiite wa. shinde kono kane oyaji no nangi ni kakuru koto. fukou no
nuri age, shinshou no hametsu. omoi mawaseba shinuru ni mo shinarezu.
ikite wa irarezu, senkata nasa ni mikakete no gomushin zo ya.
nakereba zehi mo nashi, aru kane. tatta ni hyaku me de Yohee ga
inochi o tsuide kudasaruru goondoku. yomiji no soko made wasureryouka,
Okichisama. douzo kashite kudasare

“มาถึงตอนนี้ การหาทางออกเรื่องเงินจำนวนนี้ ทำเอาร้องไห้ก็ไม่ออก หัวเราะก็
ไม่ออก เตรียมใจจะฆ่าตัวตายอยู่แล้ว นี่ไง พกมีดเอาไว้ในกระเป๋าตอนออกมา
ด้วย แต่พอได้ยื่นความรู้สึกโศกเศร้า และความรู้สึกที่พ่อแม่สงสารข้าเมื่อครู่ ก็
คิดได้ว่าหากตัวเองตายไป พ่อจะต้องลำบากเพราะเงินจำนวนนี้ ยิ่งจะเป็นการ
ออกต้นทุนเข้าไปใหญ่ ซ้ำยังเป็นการทำลายทรัพย์สินสมบัติของครอบครัว คิดไปคิด
มา จะตายก็ได้ มีชีวิตอยู่ก็ได้ ไม่มีทางแล้วจริง ๆ เหลือแต่ท่านเท่านั้น อย่า
ใจค้ำเลย ถ้าไม่มีก็ไม่เป็นไร แต่นี่เงินมีอยู่แล้ว 200 เมะเท่านั้น ก็จะช่วยต่อชีวิต
ของโยะเฮ้ไว้ได้ ความกรุณาในครั้งนี้โยะเฮ้จะไม่ลืมไปจนสิ้นชาติหน้าเลย แม่
นางโอะกิชิ กรุณาให้ข้ายืมด้วยเถอะ”

¹⁰ Ibid., p. 249.

จะเห็นได้ว่า โยะเฮใช้เหตุผลในการแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่มาเป็นเหตุผลในการขโมยเงินจากโอะคิชิ นักวิจัยผลงานการประพันธ์เรื่องนี้ของชิกะมะทซุวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวนี้แตกต่างกันออกไป ฝ่ายหนึ่งวิเคราะห์ว่า โยะเฮสำนึกผิด ต้องการกลับเนื้อกลับตัว และแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ตามที่ถูกต้อง ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งมองว่า โยะเฮใช้ความกตัญญูต่อพ่อแม่มาเป็นเครื่องมือโน้มน้าวใจโอะคิชิ ทั้งที่แท้จริงแล้วไม่ได้รู้สึกเช่นที่พูดเลย แต่ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ของฝ่ายไหน โอะคิชิเชื่อที่ โยะเฮพูดหรือไม่ สุดท้ายแล้วนางก็ไม่ยอมให้ โยะเฮขโมยเงิน โดยบอกว่าการให้ขโมยเงินในขณะที่สามีไม่อยู่บ้านนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะอาจจะถูกสงสัยว่านอกใจสามีได้ เมื่อโยะเฮเห็นว่าขโมยเงินไม่สำเร็จแล้วแน่ ๆ จึงได้ลงมือชักดาบออกมาแทงโอะคิชิ โอะคิชิก็ล้มตาย จึงบอก โยะเฮว่าจะเอาเงินไปเท่าไรก็ได้แต่ขอให้ไว้ชีวิตตน โดยบอกว่าจะให้ส่งสารลูกของนางที่ยังเล็ก แต่ โยะเฮไม่ฟัง ทั้งยังกล่าวข้อความดังต่อไปนี้

オ、死にともないはず、尤も尤も。こなたの娘がかはいほど。おれもおれを可愛がる親仁がいとしい。銀払うて男立てねばならぬ。諦めて死んでください。 "

O, shini to mo nai hazu, mottomo mottomo. konata no musume ga kawai hodo. ore mo ore o kawaigaru oyaji ga itoshii. kane haroute otoko tateneba naranu. akiramete shinde kudasare.

“โอะเฮ ไม่อยากตายละสิ สมควรแล้ว สมควรแล้ว ท่านรักลูกสาวของท่าน ข้าก็ส่งสารพ่อที่รักข้าเหมือนกับที่ท่านรักลูก ข้าต้องจ่ายหนี้เพื่อรักษาหน้าลูกผู้ชาย เอาไว้ตายซะเถอะ”

หลังจากนั้น โยะเฮก็แทงโอะคิชิข้างจันใจตาย เอาบุญแจไปไขตู้เก็บเงิน แล้วขโมยเงินหนีไป โดยคิดว่าหากจะต้องตกนรก ก็ขอให้ได้ลิ้มรสเงินเสียก่อน

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ผู้วิจัยเห็นด้วยกับการวิเคราะห์ของ โยะ โคะยะมะที่ว่า โยะเฮมีลักษณะของคนที่มีความบกพร่องทางจิตใจ ซึ่งมีลักษณะนิสัยหรืออารมณ์พลิกผันไปมาอย่างรวดเร็ว ประเดี๋ยวเข้มแข็ง ประเดี๋ยวอ่อนแอ ฉากการขโมยเงินและการฆ่าโอะคิชินี้เป็นอีกฉากหนึ่งที่แสดงให้เห็นลักษณะดังกล่าวของ โยะเฮ โดยในช่วงแรกที่ โยะเฮขอขโมยเงินจากโอะคิชิ โยะเฮแสดง

" Ibid., p. 251.

อาการอ่อนแอ อ่อนวอนขอร้องโอะคีชิทุกวิถีทางอย่างหมดท่า แต่หลังจากนั้นเพียงไม่กี่นาทีเมื่อถูกโอะคีชิปฏิบัติ ลักษณะของโอะเฮ้ก็เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ กลายเป็นฆาตกรโหดเหี้ยมที่ไม่ฟังเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น แม้โอะคีชิบอกว่ายอมให้เงินแล้ว โอะเฮ้ก็ไม่สามารถสะกดกลั่นอารมณ์ที่เกิดขึ้นมาได้

เหตุผลของโอะเฮ้ที่กล่าวว่าการเงินไปใช้จ่ายหนี้ เพื่อจะได้ไม่ทำให้พ่อเลี้ยงกับแม่ต้องเดือดร้อน ทั้งยังจะกลับตัวกลับใจประพฤติดัวเป็นลูกกตัญญูของพ่อแม่ นั่น ผู้วิจัยมองว่าอาจจะเป็นเหตุผลที่โอะเฮ้กล่าวออกมาจากความรู้สึกจริง ๆ ก็ได้ เพราะก่อนหน้านั้น โอะเฮ้ได้ฟังคำพูดที่แสดงความเป็นห่วงเป็นใยตนเองที่พ่อเลี้ยงและแม่พูดกับโอะคีชิ ซึ่งอาจทำให้คนที่มียารมณ์พลิกผันไปมาอย่างรวดเร็วแบบโอะเฮ้เกิดสำนึกขึ้นมาได้มาชั่วขณะ แต่หลังจากฆ่าชิงทรัพย์โอะคีชิได้แล้ว ความรู้สึกนี้ของโอะเฮ้ก็สูญสลายหายไปอย่างรวดเร็ว เห็นได้จากการกระทำของโอะเฮ้หลังจากที่ได้ฆ่าโอะคีชิตายไป ก็ไม่ได้แสดงการกระทำใด ๆ ที่บ่งบอกให้เห็นว่าสำนึกผิด หรือกลับตัวกลับใจเป็นลูกที่ดีเพื่อแสดงความกตัญญูต่อพ่อเลี้ยงและแม่แต่ประการใด โอะเฮ้ยังคงใช้ชีวิตแบบหนุ่มเจ้าตำราญ ใช้เงินฟุ่มเฟือยไปตามสถานเริงรมย์ ทั้งยังไม่ยอมรับว่าฆ่าโอะคีชิตาย จนกระทั่งจมน้ำด้วยหลักฐานในที่สุด

พฤติกรรมของตัวละครเอกโอะเฮ้ที่ปฏิบัติต่อตัวละครแม่นั้น นอกจากการพยายามขโมยเงินมาจ่ายหนี้ที่ตัวเองก่อไว้ โดยให้เหตุผลว่าเพื่อไม่ให้พ่อแม่ต้องเดือดร้อนจ่ายหนี้แทน จนเป็นเหตุให้ฆ่าโอะคีชิตายในที่สุดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็ไม่มีพฤติกรรมใดที่แสดงว่าได้ทำเพื่อแม่อีก ต่างกับพฤติกรรมการก่อเรื่องเดือดร้อน หรือไม่ทำตามความประสงค์ของแม่ ที่ปรากฏให้เห็นตั้งแต่ตอนต้นเรื่อง และอยู่ในลักษณะที่รุนแรงกว่าบทละครทั้งสามเรื่องที่ได้วิเคราะห์มา กล่าวคือในเรื่องนี้นั้นนอกจากการคิดพินนางคณิกา ไม่ตั้งใจประกอบอาชีพแล้ว ยังมีการโกหก และการทำร้ายร่างกายตัวละครแม่ รวมถึงสามีใหม่ และลูกสาวของตัวละครแม่อีกด้วย ภาพของตัวละครลูกในเรื่องนี้จึงเป็นภาพของลูกอกตัญญูมากกว่าบทละครเรื่องใด ๆ ที่ได้วิเคราะห์มา

5.5 ความเป็นโศกนาฏกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูกในบทละคร

บทละครเรื่องอนนะ โคะโระมิ อะบุระ โนะ จิโงะกุ เป็นบทละครชนิดที่เด่นดวง ฟูมศิริได้กล่าวเอาไว้ว่าเป็นละครโศกนาฏ ประเภทที่พระเอกเป็นผู้ร้ายเอง นั่นคือ พระเอกในละครมีจิตใจที่

* ใช้คำว่า “โศกนาฏ” ตามที่เด่นดวง ฟูมศิริ ใช้ในหนังสือศิลปการละครทางปฏิบัติ ตอน การวิเคราะห์บทละคร

ถูก โลกะ โทสะ โมหะ ราคะ อย่างยิ่งเข้าครอบงำ คำนึงแต่เพียงชอกช้ำชอนไปด้วยความมัวเมาขาดสติ ลงท้ายก็ประสบความพินาศยับเยิน¹² โดยในเรื่องตัวละครเอกพบกับจุดจบที่เลวร้ายเหมือนเรื่องอื่น แต่แตกต่างกันตรงที่เรื่องนี้มี การปูพื้น หรือแสดงให้เห็นว่าตัวละครเอกมีลักษณะนิสัยไม่ดี เคยทำ ความผิดมากมายนานมาก่อน ในตอนสุดท้ายที่ตัวละครเอกต้องพบจุดจบที่เลวร้าย จึงไม่น่าจะก่อให้เกิด ความเห็นใจหรือสงสารตัวละครเอกได้ เพราะการที่ตัวละครเอกพบกับจุดจบที่เลวร้ายนั้น เป็นเรื่อง ที่สมเหตุสมผล ไม่ได้เกิดจากโชคชะตา แต่เกิดขึ้นเพราะนิสัยเลวร้ายของตนเอง

อิรุระมิ มะชะ (日暮聖)¹³ กล่าวว่า บทละครเรื่องนี้มีลักษณะพิเศษต่างจากบทละครโจรริ ประเภทเซวะโมะโนะเรื่องอื่น ๆ ตรงที่ลักษณะนิสัยของตัวละครเอกมีความชั่วร้าย จนไม่น่าจะ สามารถเป็นพระเอกในละคร โศกนาฏกรรมได้ อิรุระมิสันนิษฐานว่าการที่ชิกะมะทซุประพันธ์ให้ บทละครเรื่องนี้มี ความแตกต่างจากบทละครเรื่องอื่น เป็นเพราะต้องการทดลองสร้างสรรค์บทละคร แนวใหม่ขึ้นมาให้มีความแตกต่างจากผลงานเดิม เนื่องจากผลงานในลำดับก่อนหน้า อันได้แก่ ฌินจู เท็น โนะ อะมิจิมะ (心中天の綱島) * เป็นผลงานที่ได้ยอมรับกันว่าเป็นผลงานชิ้นเยี่ยมยอดที่สุด แล้ว ชิกะมะทซุจึงได้พยายามสร้างสรรค์ผลงานชิ้นต่อมา ซึ่งได้แก่ อนนะ โคะโระมิ อะบุระ โนะ จิ โงะกุ และฌินจูโยะอิ โโกมิน (心中宵庚申) ** ให้มีลักษณะที่แตกต่างและแหวกแนวออกไป โดย ในเรื่องอนนะ โคะโระมิ อะบุระ โนะ จิโงะกุได้ประพันธ์ให้ตัวละครเอกเป็นหนุ่มเสเพลฆ่าคนตาย ส่วนเรื่องฌินจูโยะอิ โโกมิน ได้ประพันธ์ให้มีการฆ่าตัวตายคู่ของสามีและภรรยา

ความเป็นโศกนาฏกรรมในเรื่องนี้จึงต่างจากเรื่องอื่น ตรงที่เน้นไปที่ความทุกข์ทรมานใจ ของแม่ตัวละครเอกเป็นหลัก โดยความทุกข์ทรมานใจประการแรกของตัวละครแม่ก็คือการที่มีลูก ซึ่งมិនิสัยไม่ดี กล่าวคือ คิดพินนางคณิกา ไม่เอาการเอางาน ใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย ชอบโกหก และชอบ ก่อเหตุทะเลาะเบาะแว้ง ความรู้สึกของตัวละครแม่ที่มีลูกที่มีนิสัยเลวร้ายนั้น ได้แสดงให้เห็นใน บทสนทนาของนาง ดังต่อไปนี้

¹² เค่นควง ฟุ่มศิริ, ศิลปการละครทางปฏิบัติ ตอน การวิเคราะห์บทละคร (นครปฐม : หมาควินา นาฏศาสตร์และนาฏยสังคีต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2520) หน้า 15.

¹³ 日暮聖, “『女殺油地獄』の作劇法”, 法政大学文学部紀要 43 (1998 3 月): 36.

* บทละครโจรริ ประเภทเซวะโมะโนะ ลำดับที่ 22 จัดแสดงครั้งแรกเมื่อปีค.ศ.1720 ขณะนั้น ผู้ประพันธ์อายุ 68 ปี

** บทละครโจรริประเภทเซวะโมะโนะ ลำดับที่ 24 ซึ่งเป็นผลงานชิ้นสุดท้าย จัดแสดงครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ.1722 ขณะนั้นผู้ประพันธ์อายุ 70 ปี

おのれが心の剣で、母が寿命を削るわい。¹⁴

Onore ga kokoro no tsurugi de, haha ga jumyou o kezuruwai.

“หัวใจอันโหดร้ายของแกเป็นเหมือนดาบที่เชือดเดือนชีวิตแม่”

และ

その度ごとに、母が身の肉を一寸づづ、削いで取るやうな、¹⁵

Sono tabi goto ni, haha ga mi no niku o issun zuzu. soide toru youna,

“แต่ละครั้ง ๆ ความรู้สึกของแม่เหมือนกับนักโทษจรรยาที่ถูกเดือนเนื้อออกไปทีละซุน ๆ”

ความทุกข์ทรมานใจอีกประการหนึ่งของนางคือ ความทุกข์ทรมานใจที่ไม่สามารถแสดงความรัก หรือการช่วยเหลือลูกซึ่งมีนิสัยไม่ดีผู้นี้ได้เต็มที่ เนื่องด้วยหลังจากพ่อของตัวละครเอกเสียชีวิตลง นางได้แต่งงานใหม่ และมีหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อสามีใหม่อีกหน้าที่หนึ่งด้วย ดังนั้น หากนางคอยช่วยเหลือลูกที่โกหกพ่อเลี้ยงครั้งแล้วครั้งเล่า ลูกที่เอาเงินที่ช่วยค่าขายกับพ่อเลี้ยงไปใช้จ่ายส่วนตัวจนหมด ลูกที่ทำร้ายพ่อเลี้ยง ก็เท่ากับว่านางปฏิบัติตัวไม่เหมาะสมต่อสามี ยิ่งในกรณีที่สามีใหม่ของนางคอยพยายามช่วยเหลือตัวละครเอกเหมือนเป็นพ่อแท้ ๆ อย่างในเรื่องนี้ด้วยแล้ว ความลำบากใจของนางยิ่งเพิ่มมากขึ้น และทำให้บทละครเรื่องนี้สามารถเรียกความสนใจจากผู้ชมให้เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ความขัดแย้งระหว่างความรักของนางที่มีต่อลูก และหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อสามีนั้นแสดงให้เห็นดังต่อไปนี้

徳兵衛殿、まっぴら許してください。これは内の掛の寄り、与兵衛めに遣りたいばかり。わしが五百盗んだ。二十年添ふ仲、隔心隔てのあるやうに情けない、たとへあの悪人め。お談義に聞くやうな。周利槃特の阿呆でも、阿闍世太子の鬼子でも。母の身でなんの憎からう。いかなる悪業、悪縁が胎内に宿って、あのとほりと思へば。不便さ可愛さは、父親の一倍なれども。母

¹⁴ 近松門左衛門[著]/鳥越文蔵[ほか]校注・訳、冥途の飛脚：忠兵衛梅川/女殺油地獄/丹波与作待夜のこむろぶし/長町女腹切ほか、p. 234.

¹⁵ Ibid., p. 234.

が可愛い顔しては、隔てた心に。あんまり母があいたてない。かうばりが強
うて。いよいよ心が直らぬと、さぞ憎まるるは必定と。わざと憎い顔して、
打つつ、叩いつ、追ひ出すの、勘当のと。酷うつらう当りしは、継父のこな
たに。可愛がってもらいたさ。これも女の回り知恵、許してくだされ徳兵衛
殿。¹⁶

Tokubee tono, mappira yurushite kudasare. kore wa uchi no kake no
yori, Yohee me ni yaritai bakari. washi ga gohyaku nusunda. nijuu
nen sou naka, kyakushin hedate no aru you ni nasakenai, tatoe ano
akuninme. odangi ni kiku you na. Shurihandoku no ahou demo, Ajase
taishi no onigo demo. haha no mi de nan no niku karou. ikanaru akugou,
akuen ga tainai ni yadotte, ano toori to omoeba. fubinsa kawaisa wa,
teteoya no ichibai naredomo. haha ga kawaii kao shite wa, hedateta
kokoro ni. anmari haha ga aitatenai. koubari ga tsuyoute. iyoiyo
kokoro ga naoranu to, sazo nikumaruru wa hijjou to. wazato nikui kao
shite, buttsu tataitsu, oidasu no, kandou no to. mugou tsurou
atarishi wa, mamatete no konata ni. kawaigatte moraitasa. kore mo
onna no mawari chie, yurushite kudasare Tokubee tono,

“ท่านโทกุเบะ ข้าขอโทษ กรุณาขอโทษให้ข้าด้วย นี่เป็นเงินค่าสินค้าของร้านที่
เก็บมาได้ ข้าอยากให้โยเซเสเหลือเกิน จึงขโมยมา 500 อยู่ด้วยกันมา 20 ปี ดู
เหมือนกับว่ายังไม่เปิดใจให้ ยังมีเรื่องปิดบังอยู่ น่าละอายใจเหลือเกิน แม้ไอ้คน
เลวเป็นคนโง่ ฟังเทศนาไม่รู้เรื่องเหมือนจุกป็นดกะ หรือเป็นบุตรที่ฆ่าพ่อแม่
เหมือนเจ้าชายอชาตศัตรู คนเป็นแม่จะโกรธจะเกลียดได้อย่างไร คงเป็นกรรม
จากชาติปางก่อน สิ่งชั่วร้ายจึงมาสิงสถิตในครรภ์ จนได้คลอดลูกแบบนั้น
ออกมา ความรักความสงสารลูกนั้นข้ามีมากกว่าผู้เป็นพ่อแม่ แต่หากแม่ทำ
หน้าตาเอ็นดูลูก ในใจของท่านซึ่งเป็นสามีข้าจะคิดได้ว่า รักลูกจนหัวปักหัวปำ
ปกป้องลูกมากเกินไป จนในที่สุดก็จะปักใจเชื่อว่าเป็นเช่นนั้นจริง ๆ แล้วข้า
จะต้องถูกเกลียดอย่างมิดต้องสงสัย ข้าจึงได้สร้างหน้าตาโกรธซึ่ง ทุบ ตี ไล่อ
และตัดขาดจากลูก การกระทำที่เย็นชาและใจร้ายนี้ ก็เพื่อให้ท่านซึ่งเป็นพ่อเลี้ยง
ให้ความเอ็นดู นี่ก็เป็นความคิดดี ๆ แบบผู้หญิง กรุณาขอโทษให้ด้วยนะ ท่าน
โทกุเบะ”

¹⁶ Ibid., p. 245.

นอกจากนั้นยังมีบทบรรยาย ก่อนที่ สองสามีภรรยา ซึ่งลี้ภัยแล้วแต่แอบอีกฝ่ายหนึ่งเอาเงิน มาฝากไว้ให้ โยะเซ จะออกจากบ้าน โยะชิชิกลับไปบ้านของตัวเองว่า

心隔てぬ潜り戸も、子の不孝より落ちたる柩、あけて夫婦は帰りけり。¹⁷

Kokoro hedatenu kuguri do mo, ko no fukou yori ochitaru kuroro, akete fuufu wa kaerikeri,

หัวใจของพ่อแม่ที่ไม่มีอะไรขวางกั้น มีความอกตัญญูของลูกมาลงกลอนปิด เอาไว้ แต่ตอนนี้หัวใจถูกเปิด กลอนถูกยกขึ้น ประตูเปิด สองสามีภรณาก็ กลับไป

เช่นเดียวกับทั้งบทละครสามเรื่องที่ผ่านมา บทละครเรื่องนี้มีฉากการแสดงความรู้สึกของ ตัวละครแม่ต่อตัวละครลูก มากกว่าฉากแสดงความรู้สึกของตัวละครลูกต่อตัวละครแม่ ทั้งการแสดง ความรู้สึกห่วงใยตัวละครลูกในบทละครเรื่องนี้ ตัวละครแม่ไม่ได้พูดกับตัวละครลูกโดยตรง แต่ได้ แสดงความรู้สึกดังกล่าวนี้กับตัวละครอื่น แต่ตัวละครลูกมาได้ยินเข้าด้วยความบังเอิญ บทสนทนา ของตัวละครแม่ที่พร่ำพรรณนาถึงความรักและความห่วงใยต่อ โยะเซ นั้น ทำให้ โยะเซ ที่แอบขึ้นฟัง อยู่นอกบ้าน บอกกับ โยะชิชิ ในภายหลังว่าทำให้เขาถึงกับน้ำตาไหลเลยทีเดียว

先から門口に、蚊に食はれ。長々しい親たちの愁嘆聞いて。涙をこぼしました。¹⁸

Saki ni kara kadoguchi ni, ka ni kuware. naganagashii oyatachi no shuutan kiite. namida o koboshimashita.

“ข้าขึ้นยุ้งก็คอยู่ที่ประตูตั้งแต่เมื่อก็ ได้ยินพ่อแม่พูดคร่ำครวญตั้งนาน จนน้ำตา ไหล”

และ

¹⁷ Ibid., p. 247.

¹⁸ Ibid., p. 247.

二人の親の言葉が心根にしみ込んで悲しいもの。¹⁹

Futari no oya no kotoba ga shinkon ni shimi konde kanashii mono.

“คำพูดของพ่อและแม่ซึมซับลงไปลึกซึ้งของหัวใจ น่าเศร้าใจจริง ๆ”

ไม่ว่าโยะเฮจะกล่าวประโยคนี้ด้วยความรู้สึกอันแท้จริงหรือไม่ แต่ก็ทำให้หัวใจของผู้ชมเกิดความหวังว่าคำพูดที่ซาบซึ้งใจของแม่จะช่วยทำให้โยะเฮกลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดีได้ แต่ผู้ชมทุกคนก็ต้องผิดหวังและรู้สึก 안타ใจไปกับการกระทำของโยะเฮ ที่ไม่ได้ทำตามความประสงค์ของแม่จนต้องพบกับจุดจบที่เลวร้ายในที่สุด

หลังการตัดขาด การให้ตัวละครแม่และตัวละครลูกได้เปิดใจพูดคุยความรู้สึกที่มีต่อกันและกัน ตัวละครลูกยอมปรับเปลี่ยนนิสัยใหม่ ตัวละครแม่ยอมอมก๋อยให้ลูก และยอมให้กลับไปใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข น่าจะเป็นสิ่งที่ผู้ชมทุกคนอยากให้เกิดขึ้นในละคร โยะเฮก็เช่นเดียวกัน เขาตั้งความหวังอยู่ภายในใจว่า คงจะได้รับการอภัยจากแม่ในวันใดวันหนึ่ง ดังเห็นได้จากคำกล่าวของโยะเฮตอนขอขมเงินจากโอะกิชิว่า

ここには売溜め、掛の寄銀もあるはず。新でたった二百目ばかり。勘当の許りるまで貸してください。²⁰

Koko ni wa uritame, kake no yorigane mo aru hazu. shin de tatta ni hyaku me bakari. kandou no yuriru made kashite kudasare.

“ที่นี่น่าจะมีเงินค่าสินค้ำที่เก็บมาได้ ขอขมสัก 200 เมะ เถิด เมื่อพ่อกับแม่ให้อภัย แล้วจะคืนให้”

แต่ชะงะมะทซูกิไม่ได้สร้างโอกาสนั้นให้เกิดขึ้นกับโยะเฮแม่เพียงนิค โคโยในที่สุดแล้วโยะเฮในบทละครเรื่องนี้ไม่ได้พบหน้าและไม่ได้กล่าวแสดงความรู้สึกให้แม่ได้ขึ้น ทรายจนวาระสุดท้ายของชีวิต ส่วนตัวละครแม่ก็ไม่มีโอกาสได้ให้อภัยโยะเฮ แม่ทั้งในใจและการกระทำ อาทิ การนำขนมและเงินมาฝากให้โยะเฮ จะแสดงออกให้เห็นถึงการตัดลูกไม่ขาดอย่างชัดเจนก็ตาม ผู้วิจัยจึง

¹⁹ Ibid., p. 249.

²⁰ Ibid., p. 248.

วิเคราะห์ว่าการไม่ให้ตัวละครแม่และตัวละครลูกได้พบหน้า หรือปรับความเข้าใจต่อกัน หลังการตัดขาด จนกระทั่งอีกฝ่ายหนึ่งล้มตายจากไปนั้น ถือเป็นอีกกลวิธีอีกประการหนึ่งที่ซิกะมะทซุได้นำมาใช้เป็นเทคนิคในการประพันธ์เพื่อให้บทละครมีความเป็น โศกนาฏกรรมมากยิ่งขึ้น

5.5 สรุปพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูก และความเป็นโศกนาฏกรรม ในบทละคร

ตารางที่ 9 สรุปพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูก และความเป็นโศกนาฏกรรม
ในบทละครเรื่องอนนะ โคะโระฉิ อะบุระ โนะ จิโงะกุ

ตัวละครพ่อแม่	- แม่มีความประสงค์ต่อลูก (โอะชะวะะสั่งสอนลูกให้ประพฤติตัวตามครรลองที่ถูกต้อง) - แม่พยายามช่วยเหลือลูกซึ่งทำผิด (โอะชะวะะนำขนม และเงินไปฝากให้โยะเฮใช้จ่าย หลังตัดขาดกันแล้ว)
ตัวละครลูก	- ไม่ทำตามความประสงค์ของแม่ (ประพฤติตัวไม่ดี ดิคพันนางคณิกา ทะเลาะเบาะแว้ง พุดโกหก ทำร้ายร่างกายคนในครอบครัว) - มีจุดจบที่น่าเศร้า (โยะเฮถูกประหารชีวิต)
ความเป็นโศกนาฏกรรม	- มีความขัดแย้งในใจของตัวละครแม่ที่ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือลูกได้อย่างเต็มที่ แต่ได้พยายามฝากฝังให้คนอื่นช่วยดูแลแทน (โอะชะวะะไม่สามารถช่วยเหลือลูกได้อย่างเต็มที่เนื่องจากต้องรักษาหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อสามีใหม่ แต่ได้ฝากให้โยะคิชิเพื่อนบ้านช่วยตักเตือนลูกอีกทางหนึ่ง) - มีฉากแสดงความรู้สึกของตัวละครแม่ต่อตัวละครลูกมากกว่าฉากแสดงความรู้สึกของตัวละครลูกต่อตัวละครแม่ - หลังจากตัดขาดกันแล้ว ไม่มีฉากที่ตัวละครแม่ลูกได้พบปะพูดคุยต่อกันเลย